

Q. D. B. V.
DISSERTATIO IURIDICA INAUGURALIS
DE

QUALITATE ET IVRE
PERSONARVM
MATRIMONIUM
CONTRAHENTIVM,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORVSSIAE DVCAT. MAGD.
VICARIO ET RELIQA
EX DECRETO ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
PRAESIDE

DN. IO. SAMVELE STRYKIO, IC.
SERENISS. VIDVAE SAXO-ISEN. CONSIL. AVL.
PROF. IUR. PVBL. ET COLL. IUR. h. t. DECANO

PRO LICENTIA

SVM MOS IN VTROQVE IVRE HONORES
CONSEQVENDI

D. VIII. April. A. R. S. MDCCX.

IN AVDITORIO MAIORI

Horis ante & pomeridianis

placidæ eruditorum disquisitioni

submittit

AVCTOR

IO. LAVRENTIVS SCHOOFF,
SVSATO-WESTPHALVS.

HALÆ MAGDEB. Literis CHRIST. HENCKELII, Acad. Typogr.

D. P. V.
DISSERTATIO IUDICIALI IN VINCULIS

QUALITATE ET VARE
PERSONARUM
MATRIMONIVM
CONTRACTIVVM

RECTORE MAGISTRO
REVERENDISSIMO RICHARDO DE BUNNIO
DR. PHILIPPO WILHELMO
PHILIPPO BOVSIAR VOGAT. MAGD.
VICARIO ET RICHARDO
ALDOCTO MAGISTRO VINCULI MAGD.

PRÆSIDI
DN. IO. SAM. VITHE
SERENISSIMO VINCULI MAGD. AUL.

PRO LICENTIA
SVMAGIS IN VINCULO VARE HONORES

IO. LAURENTIVS SCHOFF,
SVATO WESTPHAL.

HALLÆ MAGDÆB. LIECHT. CHRISTI. INŒTERLIN. AEND. Typogr.

PRAEFATIO.

Isto Tibi, Candide Lector, id, ad quod, qui summos in vtroque honores appetunt, obligati sunt; Dissertationem scilicet inauguralem. Cujus titulus, vt vides, rem exhibet non quidem ignotam, sed omnibus notissimam; attamen nec inutilem ac superuacaneam, sed summopere fructuosam ac necessariam. Equidem non me latet, ingentia in matrimonialibus extare volumina, infinitos tractatus, quam plures dissertationes. Me igitur forsitan miraris, quod acta agam, exposita exponam, ac toties quoties proposita repetam. Verum contrahas quæso admirationis tuæ vela, inciuile enim puto, cum Iure Consulto, de titulo, nisi toto opere perspecto, iudicare velle. At, inquires, video materias a permultis expositas; Sed quam

A

quam

quam id concedam, satis tamen notum est, scriptores non semper iusti regulas obseruasse, sed sæpe a vero, bono, ac iusto in decisionibus aberrasse. Neque hoc mirum est, cum ex diuersis principiis disputent, vnde diuersæ etiam eruuntur conclusiones. Alii in conclusionibus quidem conueniunt, in principiis tamen toto cœlo differunt. Alii iterum in principiis consentanei sunt, in conclusionibus vero discrepant. Vt adeo tam incerto iure vtamur, in causis matrimonialibus, vt nulla sit sententia, in qua Doctores inter se non dissentiant. Hoc vero cum iam animaduertit Dn. Præses, & ita cœperit vera & genuina principia inuestigare, ex quibus facilis ad speciales casus sit applicatio: atque ad eum scopum non modo de reliquiis sacramenti in matrimonialibus, sed & de iure & institutione, item de natura & fine matrimonii varias ediderit dissertationes; placuit mihi iisdem insistere vestigiis, atque quid circa personas iustum sit inuestigare. Vbi tamen non est animus ad omnes speciales progredi conclusiones, sed tantum circa dichotomias & principia generalia versabimur, ad quas dichotomias reliqua onnia deinde facile referri, ac secundum proposita principia decidi poterunt. Videbit Cordatus Lector, nos non crambem bis coctam

coctam proponere, nec cæco impetu alios sequi, sed omnia rite ad principia examinare, multa quoque ab aliis nondum obseruata adducere. Insuper necessum erat, in id, quid ratione personarum matrimonium ineuntium iustum sit, paulo accuratius inquirere, cum hoc paucissimi recte perpendant, & inde coniugia euadant infelicissima, ac per consequens tori reip. noxia, quoniam seminario corrupto, boni fructus frustra expectantur. Qua de causa in duo capita diuisa est dissertatio, vbi *primo* de qualitate & conditione personarum nuptias contrahentium, *secundo* autem, de iuribus ex iusto matrimonio descendentibus eiusque effectu, agitur. Ceterum Te, Lector Candide, denuo compello, enixe rogitans, accipe hasce plagulas beneuolo animo; perlege eas, sed oculis ab omni affectu liberis; perpende cuncta, sed remoto omni præiudicio autoritatis; ac denique iudica, non præcipitanter, nec rigide nimis, sed ex æquo & bono, vt virum cordatum decet.

DISSERTATIONIS
De
QUALITATE ET IVRE PER-
SONARVM MATRIMONIUM CON-
TRAHENTIVM.

CAP. I.

De

QUALITATE ET CONDITIOE PER-
SONARVM MATRIM. CONTRAH.

§. I.

In omnibus
negotiis hu-
manis certa
personarum
qualitas re-
quiritur.

Non omnia possumus omnes, nec omnium eadem est capacitas. Qualibet negotia, si recte expedienda, homines requirunt ejus conditionis, qualem ipsa res exigit. Dolendum certe est, multis sæpe negotiis talia adhiberi subiecta, quæ iis præficiendis pares non sunt. Hoc est, de quo prudentiores hæcenus mirum in modum conquesti sunt, quod non selectus instituitur ingeniorum, & exploratis cuiusvis viribus, ea tantum singulis committantur, ad quæ Deus ipsis concessit facultates. Quod si observaretur, o quam non bonum Ecclesie & Reip. mirifice promoveri posset! Contra autem ex ejus defectu tanta oriuntur incommoda, tantaque mala in Ecclesiam pariter & Rempublicam, vt cæcus sit oportet, qui ea non manibus palpate possit.

Etiam in iis,
qui matrimo-
nium ineunt.

§. II. Volumine opus esset, si per omnia ire, illud-
que specialibus exemplis demonstrare vellemus. Vnius
tan-

tantum, quod magis ad nostrum scopum facit, ex infinitis aliis, mentionem fecisse sufficiat, considerando personas, qui matrimonium, negotium plerisque hominibus commune, inire volunt. Quod sane negotium inter maxime ardua referendum esse, cum exinde non parum felicitas totius generis humani dependeat, nemo, nisi omnium rerum ignarus, ibit inficias. Interim non omnium ad illud est capacitas, sed multi, vel natura, vel lege ab eo arcentur, plures id eo modo ineunt, ut non nisi infelicissimus inde consequi possit eventus.

§. III. Quæ cum ita sint, constituimus hoc dissertationis capite paulo penitius in hanc rem inquirere, & de conditione seu qualitate personarum, matrimonium ineuntium, sed tamen generatim tantum, prima rei principia tradendo, pauca differere. Quibus positis, facilis erit ad specialiora applicatio.

§. IV. Ordine itaque ut procedamus, probe notandum est, quid circa matrimonium iustum sit, non tantum ex iure naturæ, & humano, sed etiam ex iure diuino æstimandum esse, cum ipse Deus autor sit huius negotii, illiquè suam dederit benedictionem, si iusto, & debito modo ineuratur; ut pluribus exposuit Dn. Præses *Diss. de iure & Institutione matrim. Cap. I. §. 23. seqq.* ut adeo diuerso modo considerandum sit matrimonium in foro externo, & in foro interno, ut idem pariter demonstrauit *D. ff. de Natura matrim. §. 47. seqq.* Quibus fundamenti causa positis, sua sponte consequitur, qualitates personarum, qui matrimonium inire volunt, vel externas, vel internas esse, illæ requiruntur, ut matrimonium in foro externo, hæc, ut in foro interno iustum sit.

§. 5. Hunc ergo ordinem secuturi, primo dicendum

A 3

est

(f) personarum
autem sicuti

Scopus hu-
ius capituli,

Qualitas
personarum
vel externa,
vel interna
est.

Ad externam

pertinet (1)
iusta ætas.

est de qualitate illa externa, quæ in iis, qui matrimonium inire volunt, requiritur. Est autem illa primo *iusta ætas*. Iusta inquam, hoc est talis qua natura homines apti sunt ad vtrumque matrimonii finem obtinendum. Necessitatem huius qualitatæ agnouerunt omnes, licet in ea definienda valde semper variarint; Plato *Lib. 5. de rep.* maribus ab anno XXX. vsque ad XXXV. feminis ab anno XVI. vsque ad XX. nuptiarum, tempus præscribit, & huius sententiam ab Ægyptiis obseruatam esse testatur Cælius Rhodius *L. 26. Lect. antiqu. cap. 2.* Aristotel. *Lib. 7. Pol. cap. 6.* masculos demum coniungi vult circa annum XXXVII. aut paulo minus feminas autem circa annum XVIII. Hesiodus *Lib. 2. oper. & dier.* ita canit:

*Iunge tibi uxorem dum firmus adhuc vigor adsit,
Annos cum numeras terdenos, plusue minusue,
Aptum est coniugium: decimo sed femina quarto
Anno pubescit, nubat mox deinde sequenti.*

Veteres Germani pro re turpi habebant, ante XX. annum vxoris notitiam habere, teste Iul. Cæsare *de bello Germ. l. 6.* Pertinent etiam huc, quæ habet Tacitus *de morib. germ. c. 20.* vbi in hæc prorumpit verba: *Sera Iuuenum Venus, eoque inexhausta pubertas, nec virgines festinantur. Eadem iuuenta, similis proceritas. Pares validique miscentur, ac robora parentum liberi referunt.* add. Cypræus *tr. de connub. iure part. 1. cap. 9. §. 2. n. 9. seqq.* Henn. Arnif. *de matrim. cap. 2. Sect. 3.* Iura etiam valde sollicita fuerunt in iusta ætate, definienda. Ita iure ciuili, si feminae legatum relictum sit sub conditione, cum nupsert, & hæc nondum nubilis ætatis in domum mariti deducta fuerit, per *L. 30. ff. de condit. & demonstr. conditio pro impleta non habetur, nec legatum debetur vsque dum viripotens esse cæperit.* Imo in *L. 13. §. 8. ff. ad L. Iul.*

L. Iul. de adult. habetur, adeo inutiles esse nuptias inter impuberes celebratas, vt si femina minor XII. annis in domum viri deducta sit, ex adulterio, quod ante ætatem legitimam commisit, accusari non possit, cum adhuc eius vxor iusta esse non cœperit, conf. Gonzalez *ad decret. Lib. 4. T. 2. cap. 2. n. 9.* Quæ iura his fundamentis nituntur, quod 1) in hoc negotio requiratur vsus intellectus, qui ante ætatem se exercere non solet, 2) aptitudo ad procreandam sobolem, 3) ne præmatura Venere corporis vires atque habitus eneruentur, & quod 4) educatio liberorum, & oeconomiae administratio, corporis pariter ac animi robur requirat, vt recte exercentur; proinde qui ad iustam ætatem nondum peruenerunt, coniugio non sunt implicandi. Quænam autem sit iusta ætas, quia pro diuersitate personarum earumque temperamentorum variat, determinarunt iura, dum in feminis XII, in masculis XIV. annum statuerunt, *pr. f. de nuptiis. L. pen. §. 3. ff. quod falso iure.* Vbi notandum, quod quamuis Iustinianus illam pubertatis definitionem in *L. 3. C. Quando tur. & Cur.* sibi adscribat, fuit tamen multo ante Iustinianum obseruata, nam Tertullianus, qui tempore Scueri floruit, in *libro de velandis virginibus* ita loquitur; *Tempus Ethnicis obseruarunt, vt ex Lege Nature iura sua ætatibus reddunt. Nam feminas quidem a XII. annis masculos a duobus amplius annis ad negotia admittunt.* Nec non Macrobius, qui itidem ante Iustinianum vixit, *libro 7. Saturnal. 7.* de hac pubertate disserit, quod *post annos bis septem ipsa ætas necessitate pubescat.*

§. VI. Patet itaque ex dictis, infantibus matrimoni- Inde non admittuntur infantes.
um plane interdictum esse, quod & Canonistæ admittunt.
An autem sponsalia contrahere possint? in eo fluctuant,
mox

mox enim minoribus septennio, utpote quos infantes hic vocamus, hanc facultatem denegant, mox vero limitatione quadam concedunt, scilicet, si major factus in sponsalia contracta consenserit; adeoque hic præsupponunt, adfuisse sponsalia, & sic vna manu aliquid prohibent, altera vero concedunt; Interim certum est, nec sponsalia valide ab infantibus contrahi, cum in illis consentiendi facultas plane cesset, ob defectum iudicii & intellectus, quare a furiosis parum hac in parte distant. Accedit, quod in sponsalia nemo consentiat, nisi propter matrimonium, qui autem finem non intelligit, is a mediis etiam excludendus est. Hinc tam iure ciu. quam ipso etiam iure canonico hæc sponsalia prohibentur, *L. 14. ff. de sponsalibus. Cap. 2. X. de Desponsatione impub.* & ita contracta ante septennium, sunt ipso iure nulla *L. 6. C. de pactis L. 5. C. de LL.*

Refutatur
Dn. Pagen-
stecher dis-
sentiens.

§. VII. Nec tamen desunt ICTi qui certo affirmant, posse hos contrahere sponsalia, inter quos est Dn Pagenstecher in *Sicilment. ad Lauterb. man. I. Sicil. 65.* qui probare vult, & sponsalia cum Embryone contracta valere, hoc sc. sensu, ut parentes, & tutores vteri vice contrahere, pœnamque a pœnitente stipulari possint, ipsi ventri in tempus, quo ad iustam ætatem adoleuerit, integra relicta ratihabitionis aut reiectionis optione. Sed concedo quidem, posse tale pactum iniri a parentibus, etiam addita stipulatione pœnæ; at vero hoc pactum nomine sponsaliorum insigniri nequit, cum hæc fieri debeant consensu vtriusque partis, iam vero septennio minor, uti dictum, consentire nequit, multo minus Embryo siue venter. Valet ergo hoc, ut aliud pactum faciendi, cui pœnæ adiectio etiam accedere potest, quod & admittit ab ipso allegata *L. 4. C. de sponsal. verb. Si pater pactum de filia nupti-*

nuptiis inierit. Videntur autem obstare verba: *id inter sponsum & sponsam firmum ratumque permaneat*: verum hic notandum, quod Lex loquatur in genere de filia, non de impubere, aut infante, præsupponendum ergo filiam consensisse. Nam pater suo facto efficere non potest, quo minus LL. valeant; Ideo præsupponitur in hac lege filia pubes. Addit Dn. Pagēstecher aliam rationem quod sc. hōc hodie imprimis obtinere debeat, postquam mores seculi admiserunt alteri per alterum obligationem acquiri posse. Verum hæc ratio plane huc non quadrat, cum manifestum sit, illum a quo quid tertio stipulamur, necessario consentire debere. Respondet autem ad hoc, quod hæc sponsalia sint nulla, ea tamen nihilominus rati habentur, adducitque exemplum *ex L. vlt. C. ad SCrum Macedon.* Sed cum huius veritas dependeat ex ea quæstione, quod & ipse præfatus autor admittit, an talia sponsalia sint non-ens? hinc videbimus quid hic regerat. Nim: distinguit inter id, quod in talibus actibus *physicum* est, & quod *iuridicum*, & infert, quatenus actus iuridice est non-ens, eatenus non confirmatur, sed quatenus physici aliquid adest: v. g. cum vir vxori donat, est actus iuridice nullus, licet physice subsistat, ergo dum *in L. 25. C. de donat. inter vir. & vxor.* confirmari dicitur, hoc intelligendum quoad actum physicum. Verum his non obstantibus verior manet sententia, sponsalia ab infantibus, vel etiam a parentibus pro embryone celebrata esse non-ens, nam in embryone non potest esse actus physicus; deinde solus actus physicus non facit sponsalia, sed consensus, ergo vbi deficit consensus, ibi deficit actus physicus sponsaliorum; deficiente enim

B

con-

consensu deficiunt sponsalia. Quod instantiam datam attinet certe longe dispar est ratio sponsaliorum, & donationis inter virum & vxorem, nam in donatione hac non subest actus physicus absque forma, quia adest verus consensus atque voluntas, quod cessat in infantibus & embryone.

Neque im-
puberes.

§. VIII. Eadem fere decisio obtinet in impuberibus, nam rem recte perpendenti statim patebit, Canonistarum doctrinas subsistere non posse, quando impuberibus potestatem sponsalia contrahendi, licet non matrimonium, adscribunt; ita tamen, vt impuberi adepta pubertate liceat a sponsalibus hisce recedere, puberi vero non, & sic ex vna parte obligationem perfectam subesse fingunt. vid. *capit. 7. X. de Desponsat. impub.* Sanchez *de Matrim. Lib. 1. disp. 51. n. 10.* Lauterb. *Colleg. pract. lib. 23. tit. 1. §. 43.* Sed hoc modo ex contractu ab vtraque parte obligatorio faciunt vnilateralem, cum potius natura negotii consensualis requirat, vt omnes contrahentes obligentur. Veris igitur principiis inhaerentes, statuimus, impuberes nec sponsalia, nec matrimonium contrahere posse, nam de iure Pontificio pariter ac Casareo consensus contrahentium necessario adesse debet, atqui vero impuberes consentire nequeunt, quia deficit sufficiens rei intellectus, qui tamen maxime ad arduum huius negotii requiritur. Accedit, quod ad matrimonii fines apti non sint, nec enim ipsis est potestas procreandæ sobolis, nec familiaris rei cura, quam vti regere, ita eius regendæ subsidia recipere nequeunt, sed natura sub aliorum cura ac educatione sunt. Hinc totus impuberum actus nullus est, nec ratihabitione, vel disensione opus habet, Sed postea nouus ac verus consensus intercede

dere debet, & per consequens plane nova sunt ineunda sponſalia. Qui autem puberes vel impuberes dicendi ſint, de eo olim valde diſceptatum fuit; erat enim ^{Qui tales ſint?} claffis 1.) Proculianorum, qui ab ætate pubertatem definiabant, quamvis nondum pubuiſſet puberale, nec veſticeps quis factus fuiſſet. 2.) Caſſianorum, ſive Sabianorum, qui pubertatem ex habitu corporis æſtimabant, Zieglerus *ad Lancellott. l. 2. tit. 11. §. 3.* Hiſce addunt 3.) Priſcum, qui & ætatem & habitum corporis ſimul requiſiuit vid. Vinnius *ad pr. Inſt. tit. quib. mod. tut. ſm.* Ex hiſce diſſenſionibus iura diuerſa diuerſam approbarunt ſententiam. Sic ius ciu. retinuit opinionem Proculianorum, & ideo masculis XIV. & feminis XII. ann. præſcribit. Quod ius can. Caſſianos ſequutum ſit, id primo intuitu quidem *ex c. 3. X. de deſponſ. Impub.* ibi: *eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit, & generare iam poteſt*, colligendum videtur; Verum & ipſi Pontificii dubitant, an in hoc cap. inſpectio genitalium per habitum corporis intelligatur, quæ tamen Caſſianorum ſententia fuit, vti in §. ſeqq. deducitur, eo quod cum Iuſtiniano hæc inſpectio impudica viſa fuerit, multo magis ab Eccleſia eam improbandam eſſe; deinde Nicolaus Papa etiam in proxime præced. *cap. 2.* innuit, leges vel canones in definienda ætate conſentire. Hinc certo non conſtat, an canones Caſſianorum opinionem approbare, & vtrum per habitum corporis inſpectionem ſecretiorum partium intelligere voluerint. Nec igitur querere neceſſum habemus an ius canon. ciuili, vel hoc illi præferendum ſit? Nam cum ius Can. hic incertum ſit, atque adeo cauillationibus ac controuerſiis anſam præbeat, merito hocce iuri ciuili poſt ponimus, ac ita

æstimationem pubertatis ex annis retinemus, sc. vt masculi anno XIV. feminæ vero anno XII. puberes sint, per *pr. I. Quibus mod. tut. fin. L. vlt. C. quand. tutel. vel car.* Videtur autem nobis obstare *Nouell. 100. c. 2. vers. Nouimus enim eos, qui uehementer citius contrahunt nuptias, non minus quindecim annorum ad hoc procedentes &c.* Verum hæc verba allegatas leges non mutant, modo præsupponamus, annos requisitos completos esse debere: licet in fauorem matrimonii sufficere appareat, modo vltimus pubertatis annus fuerit ceptus, sicuti fauore testamenti hoc *L. 5. ff. qui test. fac. poss.* statutum est; Nihilominus tamen verius est, annum regulariter dici non posse, qui mensibus completis non constat: Neque hic de fauore matrimonii agitur, cum sponsalia contrahentibus simpliciter fauorabilia non sint, vt testamentum testatori, sed partim onerosa, & magni præiudicii, nec matrimonium contractum pro lubitu, mutari & dissolui possit sicut testamentum. Imo quoties verba Legis ad annos consummatos referuntur, veluti si dicatur: cum tot annorum fuerit, vel si excesserit, vt in *cit. L. vlt. C.* tunc tempus completum esse oportet, nec sufficit inceptum vid. *L. 2. pr. ff. de Excusat. L. 49. pr. ff. de Leg. 1. Confer. Gonzalez lib. 4. tit. 2. cap. 5. n. 4.* Hinc nouellæ verba intelligenda sunt de quinto decimo anno incepto. Notanter autem dictum est, regulariter annos completos requiri; Nam quandoque legibus contrarium cautum est, vt in testamentis; quandoque etiam malitia supplet ætatem, ita vt vrgentissima necessitas interueniat permittendi matrimonium; vbi non tantum aptitudo ad generandum, verum etiam simul prudentia, vt appellatur *cap. fin. X. de despons. impub.* siue iudicium ad cognoscendum statum coniugalem, eiusque vinculum

culum c. 6. d. t. respici debet. *Zœf. ad ff. tit. de rit. nups.*

n. 8.

§. IX. Vidimus §. præced. tres diuerfas in æstimanda pubertate olim fuisse opiniones, ac Cassianos siue Sabinianos eam ex habitu corporis determinare voluisse: Id quod rursus varie explicatur, sc. sunt, qui putant, per inspectionem habitus corporis, aspectum oris, vultus & externi vigoris intelligendam esse; contra in *Inst. pr. Quib. mod. tut. fin. & L. ult. C. Quand. tut. vel curat* expresse docetur, hanc inspectionem fuisse impudicam, & castitate nostrorum temporum indignam; quamobrem per inspectionem habitus corporis, non aspectum oris & vultus, quippe cui hæc prædicata non competunt, sed inspectionem secretiorum partium indigitari patet, quod & a moribus veterum alienum non est. Bachouius quidem existimat, Tribonianum vetustatis, & latini sermonis imperitum, nec quid habitus, quid aspectus vellet intelligentem, Principi suo illiterato, atque stulto persuasisse, Romanis in vsu fuisse quotidiano, quod nunquam illis venerit in mentem, sed a grauitate, castimoniaque illorum fuerit alienissimum; verum huic grauiter se opponit Huber digress. *Iustin. Lib. 3. cap. 14.* vbi ita alloquitur Ræuardum, qui eiusdem cum Bachovio est sententiæ: *Dic quare impurior inspectio pubertatis mascule apud indices fuit, quam est inspectio ventris apud mulieres, de qua Prætor edictum proposuit in L. 1. §. 13. de ventre inspiciendo?* Cardio igitur totius rei in eo vertitur. An vnquam apud Romanos inspectio secretiorum partium in probatione pubertatis in vsu fuerit? Vinnius *ad cit. pr.* nec sibi credibile nec antiquis temporibus hunc morem consentaneum censet, cum nemo veterum sit, qui tam impudicæ rei meminerit. Ut

que sibi non obstant ea, quæ Quintilianus *declam. 279. p. 321. Edit. Francof.* hisce exprimit verbis: *Non me hercule satis constituere apud animum meum possum, an huic (loquitur de impubere) adulteros licuerit occidere. Quo enim tandem modo defenderetur filius tuus, si quis exitisset, qui diceret: Occidisti homines nondum maritus, nec enim vis ista nominis huiusce appellatione prima consistit: Nec satis est maritum tantum osculo putari: postea nudari filium atque in conspectu iudicum coegisset: atque interrogaret, an ille maritus esset, qui fieri pater non posset; Hinc respondet, se non dubitare, hoc confictum esse, secundum morem Scholasticarum exercitationum. Ego vero valde dubito an hoc confictum sit, non obstante, quod oratores quandoque addere soleant circumstantias, ut rem eo magis reddant speciosiore, nam cum pleaque, si non omnia, vera sint, quæ ibi continentur, expecterem signum aliquod fictum a vero distinguendi. Nec sine fundamento hic pro veritate dictæ circumstantiæ præsumitur, quoniam totus contextus, modo allegatus, ostendit, Quintilianum hic fingere noluisse, sed patri, filium abdicare volenti, ex ratione, quod hic adulterum accepta pecunia dimiserit, & non occiderit, potius obiicere intendit: quid, si iam impubes adulterum occidisset, cum tamen maritus non dum sit propter deficientem requisitam ætatem, (quæ ut probetur iudicibus nudati corporis inspectionem committendam esse) quomodo filium tum defenderetur? Accedit, quod & aliunde de veritate huius circumstantiæ constet, non tantum ex ipso Quintiliano, qui in *inst. orat. L. 4. cap. 2. p. 178. edit. Francof.* ita disserit: *Id accidit aliquando virique parti, cum vel nullæ expositio est, vel de re constat, sed de iure queritur. Ut*
*apud**

apud Centum-viros, Filius an Frater debeat esse intestato heres: pubertas annis, an habitu corporis aestimetur: vbi expresse dicit dere constare, sed de iure quaeri; verum etiam ex iis, quæ Huber. *Lib. 3. cap. 14. observat. iuris s. digression.* Iustinian. adduxit; posteaquam enim is hæc verba momentum protulit: *Quid. an σκιαμαχέειν, & cum umbra Iustinianum luctari dicemus, qui in L. ult. C. quando tut. l. cur. tam πρᾶγματινῶς verat, ne qua fiat amplius indecora pubertatis examinatio, omnisque cesset in posterum in honesta corporum indagatio? Quis ausit credere, tam non dico ineptum, sed insanum fuisse Principem, qui vel edicto ad populum, vel rescripto epistolæ ad supplicantes aut Magistratus, seuere scilicet, rem interdiceret, omnibus sæculis inauditam; accuratissime demonstrat, quod quidem olim in restitutione propter lubricum ætatis, in præstatione doli, atque culpæ, in testamenti fæctione, in substitutione pupillari, imo etiam in tutela, pubertas solis ex annis æstimari solita, nulla-que nuditatis indagatio vîsita fuerit, idque autoritate veterum, tam Ictorum, vt in *L. 5. ff. Qui testam. fac. poss. L. 2. pr. ff. de vulg. & pupill. subst.* quam Imperatorum, vt *L. 4. C. qui testam. fac. poss.* nec non Macrobiani ac Tertulliani, quorum loca supra §. V. allegata sunt. Attamen in contrahendis nuptiis, in agnoscendis liberis, similibusque casibus, aliquis explorationis eiusmodi vsus superfuit; vt si v. g. quis Pater infantis esse negetur, ideo quod nondum sit pubes, ille refutari nequibat ex eo, quod maior esset annis XIV, si tamen gignendo se imparem affirmaret: id enim, si aliter purgare se non posset, oculari inspectione probari oportebat. Hæc ex Hubero adduxisse sufficiant, quo lectorem remitto. Id saltem adhuc addere lubet, quod huic sententiæ non tantum faueat locus ex declam.*

Quin-

Quintil. modo adductus, vbi etiam controuersia mota matrimonium concernit: sed & fauent ei Leges, quas alias inspectionem secretiorum partium negantes adducere solent, nim. *L. 32. ff. de minor. L. 3. C. si minor. se mai.* que agunt de beneficio restitutionis integrum, vbi atas ex aspectu exteriorum partium, & vigoris metita fuit: Nam non male Anton. Faber *in scient. iuris pr. Papin. Tit. 22. pr. e.* animaduertit, quod differentia sit inter inspectionem & aspectum, atque illam de inspectione genitalium, hunc vero de externa oris, vultus, & vigoris consideratione intelligi censet. Stat igitur, quod maxime probabile sit, inspectionem hanc nudam corporis in vsu fuisse. Quam etiam iuxta relationem Heigii *ad cit. pr. I. quibus mod. tur. fin.* Saxones approbant, attamen eo tantum casu, quando de ætate, aut annorum numero non constat. *Sand. R. Lib. 1. art. 42.* Imo & nostris temporibus casus dari posse, & reuera datos fuisse, vbi causa inspectioni commissa, notissimum est.

(2) Aptitudo
ad obtinen-
dum finem
matrimonii.

§. X. Hactenus itaque considerauimus, quid circa ætatem matrimonium contrahentium statuendum sit, vbi quidem hinc inde quadam de sponsalibus immixta reperiuntur, quod autem fieri aliter non potuit, partim propter arctissimam harum materiarum connexionem, partim ob regulam: qui sponsalia celebrare prohibetur, multo magis nec nuptias ipsi contrahere licet. Non autem sufficit, quod iusta adsit ætas, sed præterea vt quis aptus sit ad obtinendos matrimonii fines requiritur. Notanter additur, vt aptus sit, non enim, vt intendatur finis, fatis est, prout tamen quidam ex Pontificiis volunt; nam, quid iuuat intentio, vbi hæc ad effectum perducere non potest? Ita in omnibus quoque aliis negotiis non modo finis,

finis, sed & capacitatis eum obtinendi haberi debet ratio, cum alioqui nihil debite expediri queat. Exemplo esse possunt studia, vbi, si quis non considerat prius, an ad hoc vel illud studium, aptus sit, & eas habeat qualitates quæ ad id requiruntur, eos certe non faciet profectus, quos ille qui (quod tamen raro fit) aptitudinem suam prius exploravit. Itaque multo magis in matrimonio in eundo capacitas ad obtinendum finem requiritur, præprimis cum essentia huius contractus a fine dependeat, atque omnis consensus tacitam hanc in se habeat conditionem, si idoneus fuerit ad coniugium.

§. XI. Non vnus autem datur matrimonii finis, sed plures, prout patet ex Gerhard. *loc. de coniug. §. 415. seqq.* Nos vero hic tantum de duobus principalioribus agemus, scilicet de *mutuo adiutorio, & procreatione sobolis*, ad quos fines obtinendos, qui incupaces sunt, omnino a matrimonio repellendi. Animus non est pluribus hic de his finibus matrimonii agere, cum id satis iam fecerit Dn. Præf. in *Diss. de fine matrim.* quo lectorem remitto: Hoc tantum addens, quod ad vtrumque finem capacitas requiratur, vt adeo a vero aberret Bruckner, qui in *decis. matrim. c. ii. n. 15.* asserit: *Vt finis vnus cesset, si tamen duo (nam hic præsupponit tres fines) vel vnus saltem reliquorum, præprimis autem ille, qui tendit ad restringendas vstiones a contrahentibus intendatur, coniugium propterea non damnandum esse.* Verum iam a Dno Præf. *diç. diss. §. 22. seqq.* accuratissime demonstratum est, extinctionem libidinis, quam Brucknerus vocat finem, non esse finem matrimonii. sed matrimonium debere esse remedium contra libidinem. Imo posito etiam id pro fine habendum, adhuc tamen erronea est sententia Bruckneri, cum

Quoteplex
finis matri-
monii.

C

mutu-

mutuum adiutorium & procreatio sobolis sint fines primarii, quos ipse Deus in institutione eius intendit, & sic necessario adesse debet capacitas ad illos fines obtinendos. Ita vt nec illi duo fines separari possint, cum procreatio sobolis esse non possit absque mutuo adiutorio.

An illa qualitas adfic in sexagenariis.

§. XII. An autem his præsuppositis sexagenarii ad matrimonium admittendi sint? Dubium videtur, eo quod in illis vnus cesset finis sc. aptitudo ad procreationem sobolis; quare etiam lex Papiæ Poppæe olim lata fuit, cuius duplex caput refert Cypræus *de sponsal. cap. 9. §. 8. n. 2. sc. 1*) ne mulier quinquaginta annis minor, viro sexagenario nubat, nene 2.) vir, qui nondum quinquagesimum annum attigisset, feminam quinquagenariam in vxorem ducat: supponebat enim hæc Lex viros sexagenarios & mulieres quinquagenarias generare amplius non posse. Sed cum hoc suppositum falleret, dum non tantum olim experientia contrarium docuit, sed & hodie indies exempla occurrunt, vbi sexagenarii & quinquagenariæ generant, & pariunt, qua de re vid. Paul. Zachias *in quest. medico-legal. Lib. 3. t. 1. q. 2.* & Alber. Gentil. *de nupt. Lib. 5. cap. 3.* nec non Pagenst. *in tr. de iure virg.* vbi refert locum ex aureis legendis sanctorum. *cap. 172.* *Cum quidam, frater senex infirmatus in Egyptum ire vellet, ne fratres nimis gravaret, dixit ei Abbas Moyses: non vadas, quoniam in fornicationem casurus es; Qui contristatus dixit: mortuum est corpus meum. & tibi ista dicis? cum ergo iuisset, & quedam virgo ex deuotione sibi seruiret, ille conualescens, eam violauit. Que cum filium peperisset, senex puerum in vlnis accipiens in die magna festiuitatis, coram multitudine fratrum intravit: Cum autem omnes starent, dixit: videtis infantem hunc, filius est inobediencie: cauete ergo vobis, quod*

in senectute hoc feci, & orate pro me. Hinc Lex Poppaea per Tiberium Caesarem primum abrogata, referente Suetonio *Lib. 3. c. 33.* & post illum per Severum. Tandem Iustinianus illam suo edicto penitus sustulit *L. 27. C. de nupt.* cuius mentio fit in *L. 12. C. de legit. hered.* & masculis pariter ac feminis, maiores vel minores sexagenariis vel quinquagenariis, nullum obstare vult impedimentum, quo minus nuptias inire valeant, licet sobolem ex hisce procreant *in d. L. 12.* mirabilem vocet, nam insuper addit, hoc nihilominus probabiliter a natura nosci, probabilia autem Ictus admittit. Quo ipso anxia Physicorum determinatio in iure nostro nihil operabitur, quae masculis & feminis certos generandi ac concipiendi annos assignant, uti videre est ex *Zach. cit. loc.* nam praeterquam, quod *in d. L. 27.* etiam maiores sexagenariis a matrimonio arceri non debeant, contrarium contraria experientia factis probari potest. Solent vero prouocare *ad L. 4. ff. de LL.* sc. quod de eo, quod raro fit non condantur leges: sed sicuti ex inspectione illius legis patet, raritatem hic eo sensu sumi, si forte aliquid vno tantum casu accidat, inde haec regula huc applicari non potest, cum iura nunquam permittant, ut cuidam iniuria fiat, at qui vero si tales senes a matrimonio repellerentur, multi iniuria afficerentur, sc. quibus generandi potestas adhuc praesens est: Accedit, quod tot forte exempla pro nobis, quam pro contraria sententia militent.

§. XIII. Quae §. praeced. dicta sunt, ea intelligenda, si uterque coniugum tantam attigerit aetatem: Quid er-
 go si senex cum iuencula matrimonium contrahere ve-
 lit, an hoc permittendum? Et maxime permittendum
 est, si adhuc spes procreandorum liberorum in illis est:

De matrimo-
 nio senis cum
 iuencula.

ubi insuper mutuam adiutorium in solatium senectutis
 iis non denegandum; cui accedit, quod nec separentur
 coniuges, si maritus & vxor attingant senectutem Illustr.
 D. Thomaf. in fundament. I. N. lib. 3. cap. 2. §. 32. Quod
 vero regeri solet, senes ab vxoribus non diligi, sed multa
 inter eos oriri incommoda, assiduas querelas, domestica
 conuitia, quotidianas exprobrationes, quin imo etiam
 adulteria; eius necessariam non video connexionem,
 dici enim nequaquam potest, senectutem hic in causa es-
 se, sed vitio personarum hoc adscribendum. Etenim si
 animo rixoso ac parum honesto prædita iuuenis etiam
 adolescentulo nubat, prædicta vitia inter eos non cessa-
 bunt. Adulterium quod attinet, præsumptio iuris est o-
 mnis delicti exclusiua, donec probetur contrarium; si
 ergo forsitan aliquando hoc probetur, rursus vitio personæ
 id adscribendum esset, nam si femina quæ ad tale variatio-
 nis facinus inclinat, vel maxime iuueni nupsit, tamen
 vincula rumpere non desinet. Nec est, quod distinguant
 inter matrimonium contrahendum & contractum, ita vt
 contrahendum dissuadendum, contracto vero standum
 sit: nam vtut quandoque dissuadendum illud esse con-
 cedam, quod tamen ob solam senectutem matrimonium
 non admittendum sit, illud inde non sequitur. Requi-
 runtur itaque aliæ causæ & circumstantiæ, nam & iue-
 num coniugia quandoque pro ratione circumstantiarum
 dissuadenda sunt. Interim hoc limitatum volo, nisi pla-
 ne maxima sit disparitas, cuius terminum propter contra-
 hentium personarum condiciones, ac ætatum differentias
 nemo generali regula definire potest, idcirco iudicis pru-
 dentis arbitrio id relinquendum. Nec huc applicari po-
 test regula: multa impediunt contrahenda, quæ non diri-
 munt

munt contracta, præterquam enim quod Dn. Præses in *diff. de reliqu. Sacram. in matrim. cap. 3. §. 36. n. 2.* quid de hac regula sentiendum, satis iam exposuerit, hic nulla ratio, nulla lex, siue diuina, siue humana, est impedimento, quo minus matrimonium contrahere valeant.

§. XIV. Diuersum quid vero statuendum est eo casu, si vetula iuueni nubere velit, vbi per vetulam talem intellectam volumus, quæ sexaginta annos attigit; nam sobolis procreatio hic sperari non potest. Quo illud Epigramma græcum, quod Alciatus ita vertit, facit:

Nupsit anus iuueni - - - -

O nimium ex omni tempore inepta Venus!

Aut aliis dulcis, sterili vel conseris agro,

Coniuge nec frueris, nec frueris sobole.

Eo etiam spectat id, quod Gen. XVIII. de Sara recensetur, quæ sc. audiens, se filium concepturam esse, risit, eo quod senectute confecta, ita vt ei iam desierint fieri muliebria; Quod dubium hic Deus omnipotentia sua elidit, vnde nulla inde formari regula potest. Concludendum itaque, quod regulariter feminae vetulae non pariant. Imo licet & hoc esset, tamen iusta intentio ineundi coniugii hic deficit, cum respectu mulieris libido, respectu iuuenis vero auaritia, vt plurimum, ne dicam semper, sit talium nuptiarum conciliatrix. Id quod Dn. Pagenit *manip. 3. sicil. 70.* ita exprimit: *Quid enim, inquit, imbelle aliquid silicernium, aut annis obrita effoetaque vetula, ad liberos procreandos, scopi in contrahendis nuptiis habere possit? Dicite vegeti, & pubertatem plenam vix dum egressi iuuenes, qui beatas amictulas, quarum aliquando decimum sextum, & ultra trepidauit ætas claudere lustrum, thalami vestri participes facitis, dicite cui fini vota destinatis? liberos expectatis? Ad Calendas sc.*

C 3 *Jan. studior. 1701. græ.*

De matrimo-
nio vetulae
cum iuuenne.

græcas pulchra facient vos prole parentes. O ciues, ciues, querenda pecunia primum! nati post nummos. Nescio quis Horatius auribus vestris infufurravit. Hic vester scopus est, hic finis. Id quod etiam cordata illa vidua sexagenaria ap. Menzer. de matrim. p. 124. agnuit, quæ a formoso iuvene de matrimonio sollicitata, respondisse fertur: nisi plane mihi persuaderem, opes potius meas, quam me ipsam queri, petitioni fortassis annuerem. Cum ergo constet, propter diuitias matrimonium hic contrahi, qui aliter fieri potest, quam vt inter eas oriantur rixæ, dissidia &c. aut enim iuuenis bona sat ampla habet, & hic cito vetulæ fastidium capit, alienosque nidos quarit. Gerhard. in loc. de coniug. §. 398. aut iuuenis sub spe consequendarum diuitiarum eam ducit, hæc autem auaritia ducta ne quidem administrationem ipsi concedere vult, eo quod iuuentus plerumque sit in experta ac liberalis, vnde rursus iurgia; quæ augentur, quando maritus hoc modo caput familiæ esse definit, cui alias reuerentia exhibenda; at hæc propter senectutem reuerentiam præterdit, cum iuueni mater magis esse possit, quam vxor. Vndiquaque ergo in tali matrimonio incommoda, vndiquaque contentiones, vndiquaque dissensiones oriuntur, vt adeo Magistratus in bene constituta republ. merito eo respicere debeat, ne tales impares nuptiæ contrahantur; Vti & Theologi Wittebergenses hoc casu concedunt dissolutionem sponsaliorum ob mutuum dissensum, quod alias constanter negant; quorum responsum ab Illustr. Dn. Strykio in not. ad Brunn. Jus. Eccl. L. 2. c. 17. n. 2. verb. dissuadendum ob multas causas adductum. Aliud exemplum refert Nicolai de repud. Lib. 2. cap. 2. n. 81. vbi sponsalia a vetula sexagenaria cum iuvene XX. annorum contracta in Proto-Synedrio Dresdensi 12. Dec. 1677. rescissa sunt.

§. XV.

§. XV. Haecenus §. XII. & XIII. castratorum forte ^{Dn matri-} ^{monio ca-} ^{strati.}
 causam male egimus, eis rescendo obiectionem, quod
 si senibus coniugia permittenda sint, nec ipsis ea dene-
 ganda. Demonstrauimus enim senibus variis ex causis
 id concedi, & in specie, quod spes adhuc prolis non defi-
 ciat, quod in castratis impotentia totalis sperare non per-
 mittit. Idcirco patet, nec iusta intentione talia contra-
 hi matrimonia, cum sola libido talium nuptiarum sit cau-
 sa impellens, quod matrimonium recte bestiale vocauit
 Dn. Praef. in *diff. de Fin. matrim.* §. 36. Sic olim Romae mulie-
 res salaces & Reginas, eunuchos in deliciis habuisse, quod
 assiduo congressu libidinem fouerent, & tamen eas graui-
 das non redderent, constat, non tantum ex Iuuenali qui
Satyra 6. ita canit:

Sunt quos eunuchi imbelles, & mollia semper

Oscula delectent, & desperatio barbae.

Et quod abortiuo non est opus.

sed & aliis locis a Cypræo de *sponsal. cap. 9. n. 16.* allegatis.
 Atque ex *L. 4. C. de praepositis sacri cubiculi Lib. 12.* ubi legi-
 mus, veterum morem fuisse, eunuchis Regii cubiculi cu-
 ram demandare, de quo more late Cuiac. *ad cit. l.* Quare
 etsi vxor in eum sciens consentiat, tamen magistratus id
 prohibere debet, cum non tantum *fini coniugii*, & præcep-
 tis *Legum* aduerfetur, sed insuper magnum secum *tra-*
bat periculum. Quod *fini coniugii* aduerfetur, id iam
 demonstratum. Nec legum præceptis conuenit, ut
 patet partim ex legum *Iuris naturæ*, partim *diuinarum*
positiuarum, partim *humanarum* præceptis. Quod *LL.*
naturæ attinet, apud omnes constat, eas necessitatem
 ineundi coniugii ob sobolis procreationem, & eius
 educationem, præcipere, ubi ergo sobolis procrea-
 tio

tio cessat; ibi nec iure naturæ matrimonium subsistere potest. In iure diuino positiuo exstat Deut. XXIII. 1. *Nemo ingredietur attritis testiculis, aut abscisso ueretro in coetum Domini*, i. e. non habeat commercium cum populo Dei, nec ius ducendi feminam Israeliticam: Gerh. in loc. de Coniug. §. 235. Quæ uero lex cum ad-foren-ses uulgo referatur, hinc addamus locum ex *Matth. XIX. 12.* ubi Christus *v. 11.* dixerat, non omnes abstinere posse a matrimonio, nisi, quibus hoc datum est, ubi refert *v. 12.* tria genera eunuchorum. Hic quidem expresse non dicitur eos a matrimonio arcendos esse, attamen Saluatoris nostri est, quod non possint ad confortium coniugale admitti. Confer. Lutherus *Tom. 6. Witteb. p. 163.* Nec legibus *hamanis* destituimur, quibus hoc matrimonium prohibetur; Equidem cum de iure Can. adhuc dubitetur, an hoc de castratis uel frigidis & impotentibus intelligendum sit, hinc ex iure ciu. id probabimus *ex §. 9. I. de adopt.* ubi habetur, quod castrati generare non possint, atqui LL. iam præsupponunt, ineptum ad generationem a coniugii contractu remouendum esse. Facit etiam huc *L. 39. §. 1. ff. de iur. dot.* ubi distinguitur inter *spadonem, castratum, & non castratum*, ita ut in castrato nec dos consequenter nec matrimonium, existat. Cui addatur *L. 14. §. 2. de manumiss. vind.* ubi castratus matrimonii causa manumittere, adeoque etiam matrimonium contrahere non potest. Superest ut adhuc explicemus quale sit illud *periculum*; quod matrimonium castratorum secum trahit: scilicet facile hoc ansam adulterio præbere potest. Congressus enim castratorum mutus ac mortuus dicitur, ita ut potius consistat in abusu mulierum, quam sufficiat ad extinguendas libidinum faces; acrius enim

enim

enim & ardentius inflammari libidine, & ad concubitum impatienter ferri solent. Ex quo simul patet, quod incongrue vrgeant dictum *1. Cor. 7. v. 9.* melius est nubere, quam vri, ad quod eleganter Leo Imperator in *Nov. 98. sed tu, qui Paulum laudas, ad Pauli verba attende.* Nihil quidem communius est, quam vt castrati inhæreant exemplo sterilium, quibus, etsi non generent, matrimonium tamen non denegatur. Verum præterquam, quod castratio sit crimen capitale, iuxta *L. 4. in fin. ff. ad L. Iul. de adult. L. 1. C. de Eunuch.* & sic ad crimina fauor nullus extendi debeat; adhuc inter steriles & castratos magna est differentia; nam 1.) nemo ante matrimonium contractum pro sterili haberi potest, hinc opinione ac spe liberorum procreandorum freti bona conscientia illud contrahunt, 2.) sterilitas tolli quandoque potest Dei beneficio & opera medicorum: hæc omnia vero in castratis secus se habent.

§. XVI. Idem obtinere videtur in spadonibus, quip-^{Spadonum.}pe qui in iure quoad nomina cum castratis sæpius confunduntur, vt patet ex *cit. L. 39.* Verum licet non negemus, castratos sæpe spadones, & spadones castratos in iure vocari; hoc tamen minus proprie fit, cum constet ex aliis iuris locis, eos toto cælo differre. Sic castrati adoptare non possunt, spadones possunt *§. 9. 1. de adopt. L. 2. §. 1. ff. de adopt.* Castrati posthumum heredem instituere non possunt, spadones possunt. *L. 6. ff. de lib. & posthum.* Castrati a matrimonii contractu arcentur, spadones admittuntur *per L. 39. §. 1. ff. de iur. det.* Quæ omnes differentie fundant se in ratione, quod spadones sint, qui actu quidem impediuntur generare, vel ob temperamenti frigiditatem, vel excedentem caliditatem, humiditatem, sic-
D
cita-

citatem &c. sublato tamen isto impedimento, generare possunt. Ergo spes superest procreandorum liberorum, quia tantum vitio affecti liberis operam dare nequeunt. Et hi sunt illi spadones, de quibus *L. 123. d. V. S.* dicitur, quod natura spadones sint. Inter alia vero spadonum genera Thlibiæ & Thlasiæ ibi etiam referuntur, de quibus vid. Ludwel. *exerc. 2. §. 3.*

De Impotentibus,

innotuit

§. XVII. Constat igitur ex dictis impotentiam temporalem accurabilem matrimonium non impedire, vnde necessario fluit, quod impotentia insanabilis ac perpetua laborantes a matrimonio excludat. Quæ impotentia, sicuti vel consideratur quoad concubitum, vel quoad generationem: ita de priori nemo dubitat, quin contrahentibus sit impedimento, nam ad valorem matrimonii desideratur, vt conjuges possint fieri vna caro, quod cum non permittat impotentia perpetua, ideo matrimonium iniri non potest. Etenim impotentia coeundi repugnat obligationi coniugali ad copulam, cum ad impossibilia nemo obligari possit. Hic autem obliicent: iam adesse contradictionem dum castratis supra matrimonium denegatum fuit, cum tamen hi cum coniuge possint fieri vna caro per copulam: Verum hoc intelligendum, non quasi per simplicem copulam fiant vna caro, sed per copulam aptam ad generationem, quæ in castratis cessat. Vnde fluit, quod si de impotentia perpetua ante inirum matrimonium constet, hi etiam matrimonium inire prohibeantur; quia vero hoc plerumque post contractum matrimonium innotescit, hinc an & quando illud dissoluendum sit, huius non est tractationis. Interim hæc impotentiae species, cum vel natura vel ex accidenti, vel ex maleficio proueniant, ideo Canonistæ ad naturalem præter alios referunt frigidos, qui

qui ex defectu naturalis caloris coire nequeunt, de quibus late Zachias in *qq. medico legal.* agit. Ad accidentalem referre solent, quando quis vel morbo, vel ferro, vel aliena violentia fit impotens, & eunichus. Maleficiatis annumerant illos, qui fascino ac veneficio impotentes facti. Quod ad nostrum scopum attinet, dicendum: Omnes illos a matrimonio contrahendo arcendos esse, in quibus de illa impotentia, & quidem perpetua constat. De maleficiatis hic fere quaestio esse non potest, cum ea demum post matrimonium contractum inferri soleat.

§. XVIII. Alii insuper reperiuntur, quos morbosos De morbo affectis. appellant, de quibus merito etiam hic quaedam subiiciuntur, cum quidam eorum matrimonium contrahere non possint, quidam vero admittuntur. Morbi itaque vel impediunt procreationem sobolis; vel non impediunt quidem, sed afficiunt coniugem & liberos; vel neque impediunt generationem, neque ad liberos propagantur. Ad primi generis morbos pertinet Elephantiasis, quam Gonzalez ad decret. l. 4. tit. 8. c. 3. n. 6. describit per morbum, quo totum corpus, imo & ipsa ossa vitiantur, color faciei, & totius corporis immutatur, resmaturnasus, labra sunt crassiora, intumescit frons, cum quibusdam eminentiis tuberosis, adest difficultas respirationis, vox rauca, & humor ita acer, ut corrodatur cartilagine & ossa, decidunt capilli, anhelitus fetet. Quod si ita se habeat, certe amor ac cupiditas ineundi matrimonium neminem vexabunt, & nullum dubium est omnes ab eo arcendos esse. Ad secundum genus referri potest Lepra, quæ alias dicitur mala scabies contagiosa ac insanabilis. Et hæc sæpe actui generationis non obstat, & tamen a matrimonii contractu excludit, ita ut si vel vxor consentiat, hoc non obstante minime admittendus

fit: certissimum enim detrimentum, ac exitium reipubl. cum illo coniunctum est, siquidem in sobolem propagatur, *vid. cap. fin. X. de coniug. leprof.* Nec boni ac sapientis hominis est, velle vt infortunium suum ad multos euadat, cum acerbissimum sit videre liberos graui morbo afflictos. Conf. Gerhard. *in loc. de coniug. §. 236.* Idem obtinebit in scabie Gallica & Neapolitana, nam licet hæc congressum permittat, tamen quia vxor & liberi huius morbi participes fiunt, matrimonium contrahere non poterunt. Dubitant autem quidam de epilepsia, phrenesi, paralyti, phytisi, qui morbi ad tertiam classem spectant. At vero quanquam concedatur, horum matrimonia dissuadenda esse, cum coniux talis morbofi congressum fugere, ac exhorrescere soleat; hoc tamen non obstante vxores sibi iungere possunt, cum vterque finis hic obtineri possit, neque morbi hi regulariter sint perpetui, vel hereditarii.

De Capacitate ciuili, vbi requiritur (1) Vt se alicuius alere possint.

§. XIX. Considerata iam capacitate ad matrimonium naturali, minime concludendum, hanc sufficere, ad id, vt qui ea polleant, ad coniugium admittantur: Etenim insuper capacitas ciuili requiritur, quæ quatuor rursus absoluitur partibus, (1.) Vt vxorem alere possit. (2.) vt sui iuris sit. (3.) vt LL. non prohibeatur (4.) vt adsit verus intellectus, & libera voluntas. De singulis separatim. Quod igitur primum attinet, diximus requiri, vt coniuges se invicem honeste alere possint, vbi in specie mariti officium est, vt vxori de omnibus necessariis e. g. cibo, potu, vestimentis prospiciat. Cum enim Vir caput familie dicatur, capitis autem est, prospicere reliquis membris, hinc & marito hoc competit. Id quod non obscure indicat Apostolus Paulus, quando *ad Ephes. cap. 5. v. 28. seqq.* ita loquitur

tur: *Viri diligere debent uxores, sicut corpora sua, qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit, nemo enim vnquam suam carnem odio habuit, sed nutrit ac fouet eam.* Item *i. ad Timorb. 5. v. 8. qui domui suae non prospicit, fidem negauit, & est infideli deterior.* Vbi notanter in Germanico dicitur: **Die Seinen / sonderlich seine Hauß-Genossen nicht versorget.** sub quibus verbis & vxor & liberi comprehenduntur. Et hæc est causa, quare feminae hodie dotem inferre soleant, vt sc. vir onera matrimonii eo melius ferre possit. *L. pro oneribus 20. C. de Iur. Dor.* Sed hoc modo illæ vxores, quæ nullam afferre potuerunt dotem, forsitan alendæ non essent? Minime vero, cum iam officio viri onus alimentandi incumbat, & dos tantum detur, vt eo melius onus illud ferre possit. Exemplo esse possunt veteres Germani, quorum mos erat, vt non vxores marito, sed hi vxoribus dotem offerrent, iuxta Tacitum *de Mor. Germ. c. 18.* verum & ibi nihilominus marito onus alimentandi incumberebat. Habet ergo maritus, quod sibi imputet, quod talem duxerit vxorem, quæ ad ferenda hæc onera nihil contribuere poterat. Probata igitur necessitate alendi vxorem, constat, eos, qui ad hoc onus capaces nondum sunt, a matrimonio recte arceri. Quare *Carpz. in iurispr. Consist. Lib. 2. d. 12. n. 18.* non immerito illos excludit pueros, quorum vix sufficit sua ipsorum ars vel industria, vt se alant: Quomodo vero vxorem & liberos alere poterit, qui se solum non potest. Accedit, quod & ipsius reipublicæ intersit, non admitti matrimonia inter eiusmodi homines, qui non honestam exercent negotiationem; nam vel mendici fiunt, vel illicitis medijs vitam sustentare annuntur, vel tandem plane fures, & raptores inde euadunt.

(2) *Ut sui iuris
sint.*

§. XX. Alterum capacitatis ciuiliſ requiſitum eſt, vt contrahentes ſint ſui iuris, h. e. vt liberi ſint a patria poteſtate: Nam cum ad arētiffimam hancce & indiuiduam vitæ conſuetudinem ſiue ſocietatem contrahendam requiratur omnino conſenſus partium contrahentium, omnis autem ille, qui alieni iuris eſt, abſolute conſentire non poſſi, ſed conditionate, ſi ſuperiori placuerit; hinc maxime neceſſarium eſt, vt is, qui ex propria ſua voluntate vxorem ducere vult, ſit ſui iuris: Hoc modo enim conſenſus eius liber eſt. Volunt tamen nonnulli, quod, ſi is qui ſui iuris eſt, ſit minor XXV. annis, curatorem conſenſum adhibere debeat, vt Cyprius de *Sponſal. cap. 6. §. 9. n. 19.* vbi de tutorum & *cap. 6. §. 10.* vbi de curatorum conſenſu agitur. Verum vt de tutoribus nihil dicamus, cum hi impuberum tutelam gerant, quæ adæpta pubertate extinguitur, impuberes vero nec ſponſalia, nec matrimonium contrahere poſſunt vt ſupra traditum; circa curatores tantum diſpiciamus. At vero & eorum conſenſum inutiliter & abſque effectu requiri, exiſtimo, cum curator tantum detur rebus, non perſonæ; vt adeo eorum diſſenſus matrimonium impedire non poſſit. Quod probari ex variis rationibus & legibus poteſt. In præſenti ſufficiat adduxiſſe *L. 20. ff. de ritu nupt. l. 6. ff. de ſponſ. l. 8. C. de nupt.* in quibus curatoris conſenſum interuenire poſſe negatur, quia ſolam rei familiaris ſuſtinent adminiſtrationem. Item in *L. 20. C. de nupt.* curatoris conſenſus plane non reſpicitur, ſed ſi puella, propter verecundiam noluerit propriam voluntatem depromere, coram poſitis propinquis, iudici deliberare permiſſum, cui melius adulta ſocietur. Quod autem hi diſſenſus ſui rationes magiſtratuui exponere debeant, ne deinde, ſi minori permiſerint per ſe ma-

matrimonium contrahere, & hic circumuentus sit, circumuentio-
 nis aſtimationem præſtare teneantur, id recte affirmat Gerhard. *in loc. de coniug. §. 94.* Hoc ergo obtinet, ſi liberi e patris poteſtate exierint. Conſequenter, ſi nondum ſui iuris facti ſed ſub patria poteſtate adhuc exiſtunt, parentum conſenſum in nuptiis adhibere neceſſum habent. Eorum enim abſurda eſt ſententia, qui eo opus non eſſe aſſerunt, vid. quos allegat Gerhard. *in loc. de coniug. §. 57.* Cum non modo non conſultum, rem tam arduam lubrico aggredi conſilio, quam & æquum ſit, vt illi, qui tot labores, moleſtias, & ſolicitudines, noſtrum cauſa exantlarunt, hoc iuris habeant, vt eorum in nuptiis requiratur conſenſus. Inprimis cum ſaluberriſima pro liberis capiant conſilia, iſque rectius proſpicere ſoleant, ob ſingularem illam, qua illos proſequuntur, affectionem. *L. 3. §. 1. ff. de adminiſtr. & peric. tut. L. 67. ff. de R. N.* Hinc Ethnicus ille iuuenis apud Poetam: *Non ducam, ait, illam, ſi vel Venere formoſior, vel Pallade ſapientior exiſtat, niſi Pater meus conſentiat.* Quare non immerito per varias leges, ac iura liberis iniunctum fuit, vt hoc in negotio parentum conſenſum adhibere neceſſum habeant. An vero illud omni iure requiratur, non conueniunt Dd. hinc noſtram ſententiam breuibus exponemus.

§. XXI. Primo omnium itaque iſtit ſe ius diuinum, quod diuidi ſolet in naturale, & poſituum. Quantum ad ius natura, exiſtimo, conſenſum parentum eo iure requiri, ſub diſtinctione tamen, inter illos, qui adhuc ſub patria poteſtate ſunt, & illos, qui ex familia paterna exierunt, quorum tamen pater adhuc in viuis eſt. Nam ſicuti horum qui ſui iuris ſunt conſenſus iam plane liber, nec alterius voluntati amplius ſubiecti ſunt, vt omiſſo conſenſu

Alias con-
 ſenſu patris
 opus.

ib. emia
 -ſup. omia

An ille re-
 quiratur iure
 Naturæ.

ſu

fu in nuptiis tantum contra debitum reuerentiae in conscientia peccatur, ita illi vi obsequii consensus parentum adhibere debent, cum (1.) liberorum in potestate existentium libertas, quoad actiones potissimum externas, ita circumscripta sit, vt omnia secundum beneplacitum parentum suorum instituere debeant, illustr. Dn. Thomaf. in *iurispr. diu. L. 3. c. 4. §. 46. & 51.* & (2.) liberi alieni iuris absolute consentire non possint, sed conditionate: si superioribus h. e. parentibus placuerit, velle enim non creditur, qui obsequitur imperio patris vel domini *L. 4. de R. I. ac* (3.) parentum interfit, ne liberi ipsis inuitis matrimonium incant, cum ipsis inuitis accresceret onus alendae vxoris. Confer. Dn. Thomaf. in *dissert. Lipsiens. diss. 17.* Quanquam enim Hubero in *digress. Iustinian. part. 1. Lib. 2. c. 15. §. 3.* concedamus, quod vxorem ducens, nouam condere familiam instituat; attamen hoc filius absque consensu parentum facere non debet. Ad minimum, si non, praecise necessitatis habendum est, honestatis tamen regulis sine dubio competit.

An iure diuino requiratur.

§. XXII. An vero de Iure diuino positiuo consensus parentum requiratur quæri solet? Quam quaestionem nos affirmamus. Licet enim hoc ius de consensu parentum expresse nihil mandauerit; non tamen desunt rationes, quibus necessitas eius consensus demonstrari potest. Idque potissimum ex noto, illo decalogi præcepto, quod existat. *Exod. XX, 12. Deut. V, 16.* vbi Deus honorem ac obedientiam parentibus exhibendam præcepit, quod & Christus iterum *Marth. XV, 4.* & Paulus *Eph. VI, 2.* inculcavit; iam vero nec honos maior, nec contumelia insignior parentibus inferri potest, quam si liberi iis hic aut ob temperent, aut refragentur in re tanti momenti & peri-

periculi. Quæ enim maior contumelia parentibus inferri potest, quam si in re tanti præiudicii eorum negligatur & flocci habeatur consensus, quorum tamen curæ ac prudentibus consiliis totam nostram educationem, imo quibus, post Deum, vitam quoque debemus. Hinc adeo necessarius est consensus parentum, ut ob eius neglectum, parentibus liberum sit rescindere liberorum nuptias, si modo velint. Quod non obscure innuitur *Exod. XXII, 17. ita enim v. 16. constitutum. Si seduxerit quis virginem, necdum defonsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem, sed mox adiicitur v. 17. si pater virginis dare noluerit, dabit pecuniam iuxta modum dotis:* ita ergo permittitur patri matrimonium irritum declarare, nam si pater consentiat, tunc & ducere, & dotare tenetur; si pater dissentiat, tunc tantum dotare. Imo passim in sacris literis potestas elocandi liberos parentibus datur, iisque coniuges comparandi. Quod si itaque matrimonium a contrahentibus totum dependeret, his potius, quam parentibus Deus mandata illa de matrimonio dedisset, uti eleganter differit Vinnius *ad Inst. pr. de nupt. qui quidem vna cum Gerhardo in loc. de coniug. §. 59. seqq.* plura adducit argumenta, ea tamen omnia nostra non facimus, licet in thesi conveniamus, dum rationes sub iure naturæ adductas huc applicari in super volumus. Illud tantum adhuc adiicio, quod non frustra quarto Decalogi præcepto adiecta sit, illa specialis promissio: *ut prolongent se dies tui, & ut bene tibi sit super terra, quam Iehoua Deus tuus tibi daturus est.* Certe non puto me erraturum, si dixerim, matrimonia, inuitis parentibus contracta, ut plurimum esse infelicissima.

§. XXIII. Pergo ad iura humana, quæ circa consensum

An Iure Canonico?

sum aliquid disponunt, atque ea rursus dispescimus in ius canonicum, ius civile Romanum, & mores nostros. Quod ius canonicum attinet, dubitatur valde inter Dd. & canonistas, an hoc consensum de necessitate, an de honestate tantum requirat, prout videre est ex illis, quæ adducta sunt a Gerhard. *Loc. de coniug. §. 68. seqq.* Afferere fere possemus, plurimos opinari, consensum eo iure saltem honestatis esse, inter quos etiam est Dessel. *in Erotem. Iur. Can. Lib. 4. tit. 1. qu. 11.* qui Concilii Tridentini autoritatem adducit, post quod parentum consensus ad substantiam matrimonii non sit necessarius, licet, initis tantum sponsalibus, possit per dissentium parentum impediri matrimonium contrahendum Linker *ad cit. Dessel. loc. & ab eo alleg. Sanchez. Lib. 1. disp. 14. n. 3.* Patet autem hanc assertionem apertam inuoluere contradictionem, dum eo ipso, quo dicunt: parentes per dissentium sponsalia rescindere posse; concedunt, eum esse necessitatis. Ast decretum Concilii Tridentini nos non stringit, quoniam in assertionem, matrimonium esse sacramentum, se fundat. vid. Ziegler *ad Lanc. Lib. 2. tit. 11. §. 2.* ac omnino Bruckner *in decis. matrim. part. 1. cap. 2. n. 55. seqq.* Interim nec in iure Canonico desunt textus, ex quibus necessitas huius consensus probari possit, quos allegavit Dn. Præses *in diff. de reliqu. Sacram. in matrim. cap. 2. §. 17.* qui tamen ne hic reticendi: nim. pertinet huc *Can. 1. 3. 4. 5. c. XXX. q. 5. can. 2. c. XXXV. q. 6. Can. 12-16. c. XXXII. q. 2. cap. 3. X. qui matrim. accus. poss.* Quibus quidem alii canones opponi solent, sed quam inepte, ostendit Ziegler *ad Lanc. cit. loc. conf. Cypræus de spons. cap. 6. n. 3. seqq.* It. Bruckner *in decis. c. loc. n. 52. seqq.*

An iure Romano?

§. XXIV. Iam ad ius Romanum progredimur, ubi hacten-

hactenus nemo dubitauit, quin eo iure omnino consensus patris ad nuptias necessarius sit, adeo vt absque eo legitimæ nuptiæ non censeantur. Probatur id ex variis eius iuris textibus, videl. §. 12. *I. de Nupt. L. u. ff. de Stat. Hom. L. 2. 10. 35. ff. de R. N. L. 2. 7. 12. C. de Nupt. L. vnic. C. de rapt. virg. L. vlt. C. de repud.* Quod tamē intelligendum de filio in patria potestate constituto, nam emancipatus etiam sine consensu patris vxorē ducere potest per *L. 25. ff. de R. N. L. 3. §. 5. ff. de B. P. contr. rabb.* Quod in filia aliter se habet, nam circa hanc distinguitur, an XXV. annum egressa, an non: Hoc casu, licet emancipata fuerit, tamen nubere debet cum consensu patris *L. 13. & 20. C. de Nupt.* si nim. patrem adhuc habeat, nam hoc deficiente mater quoque consulenda iuxta *L. 1. & 20. C. eod.* vid. Dn. Pagenst. *manip. 3. ad Lauterb. sicil. 71. n. 3.* Sin vero maior sit XXV. annis, & pater eam non desponsauerit, tum eam nec exheredare poterit, licet in corpus suum filia peccauerit, vel sine consensu patris marito, libero tamen, se copulauerit per *Auth. sed si post. C. de inoff. testam.* Equidem huic obstare videtur *L. 1. §. fin. ff. de Liber. exhib.* vbi pater filiam alii nuptam reducere volenti, responderetur: *Quod bene concordantia matrimonia iure Patrie potestatis turbari non debeant.* Verum rectissime Huber. *in digress. Iustinian. part. 2. Lib. 1. cap. 15.* legem hanc accipit non de matrimonio sine patris consensu inito, sed de vero matrimonio, quod iure patriæ potestatis turbari non debet. Nam supponitur hic veterum mos, quo pater poterat nuptias veras, ac se consentiente rite contractas, iure patriæ potestatis distrahere, etiam absque filii, filiaque suæ consensu, vti patet ex *L. 5. C. de repudiis*, qua hic mos abrogatus, item ex aliis tam autoribus quam testimoniiis veterum, allegatis ab Hubero *cit. loc. & cap. 18.*

An Moribus
hodiernis?

§. XXV. Tandem etiam ad ius hodiernum seu mores nostros accedimus, vbi statim obseruantia fori alleganda est, qua consensus parentum ad validitatem matrimonii requiritur. Testatur id Richter *part. 1. dec. 8. n. 55. seqq. Et vol. 1. part. 2. consil. 4.* vbi prolixum Facultatis Iuridicæ Ienensis allegat responsum. Item Carpzou. *Iurispr. Consist. Lib. 2. d. 44. n. 4.* vbi non tantum quatuor præiudicia, sed & Gerhardum præter alios allegat *Loc. de coniug. §. 68. p. 161.* qui tamen de Consistoriis Saxonis solum loquitur, & propterea constitutionem ecclesiasticam Sax. tit. **von Ehe-Sachen fol. 110.** adducit. Addantur etiam responsa, quæ Bruckner *in decis. matrim. part. 1. cap. 2. in addit. p. 139.* collegit. Insuper varia eius necessitatem testantur statuta, quorum quoddam reperitur in Ducatu Cliuiæ, & Comitatu Marcæ, quo Serenissimus Elector Brandenburgicus Fridericus Wilhelmus gloriose memorie 21. Iul. 1665. clandestina hæc sponsalia edicto singulari seuere prohibuit, cuius verba exstant ap. Dn. Pagenst. *manip. 3. Sicil. 71. §. 6.* Vbi tamen post vocem **Der willigung/** integra linea omissa, nam addi debet: **Der Eltern/ oder der leutigen/ welcher Einwilligung die gemeine Rechte ic.** Quod idem edictum in comitatu Rauensbergenfi Ao. 1688. publicatum est testatur Lauterb. *in coll. Theogr. Pract. Lib. 23. tit. 2. §. 34.* qui etiam consuetudinem Cameræ addidit. Idem alio edicto potentissimus Rex noster 15. Dec. 1694. constituit, quod integrum Illustr. Dn. Stryk. tractatui *de dissensu sponsalicio p. 300.* adiecit. Præterea etiam Dn. Schilterus *in praxi iur. Rom. in for. Germ. Ex. 3. §. 22.* laudat ius Hennebergicum, quod in sanctione matrimoniali constituit: **Als sollen die Verbrechere von der Obrigkeit mit Gefängnis/ und Landes- Verweisung ernste**

ernstlich gestrafft/und die Ehe vor nichtig erkandt werden. Imo quod filia minorennis, sine parentum consensu nubens, exheredari possit, id apud Monasterienfes obseruari tradit Dn. Pagenstech. *cit. loc.* quod probat aus der **Münsterschen Polteey. c. 7. §.** zu dem so ist geordnet. Quin & in Cluua, quoad feuda, si filia sit ordinis equestris, per Landtrags-**Urschied** die 14. Aug. 1660. §. **So lassen** in sin. & §. **welches** wir idem obtinere, ac edicto Serenisissimi confirmatum esse, vult saepe laudatus Dn. Pagenst. Interim si quis aliorum fere totius Germaniæ locorum statuta ac consuetudines scire desiderat, euoluat Bruckner: *in decis. matrim. part. 1. cap. 2. n. 70.* Illud autem ex recensitis edictis & constitutionibus apparet, moribus nostris & patris & matris consensum requiri, qua in parte mores a iure Romano recedunt. vid. Carpz. *Iur. Conf. l. 2. def. 44. vbi def. 45.* & aui & auix consensum requirit, & præiudicium subiicit. Singulare autem est, quod in statutis Hamburgensibus etiam tutorum & curatorum consensus requiratur.

§. XXVI. Tertium capacitatis civilis requisitum diximus esse, vt personæ matrimonium contrahere volentes legibus non prohibeantur; omne enim quod contra prohibitionem legis fit, nullum est, *L. 5. C. de LL.* Intelligimus autem per prohibitionem legis eam, quæ fit ob nimiam propinquitatem sanguinis vel affinitatis. Non vacat hic in fundamentum huius prohibitionis inquirere; hinc breuibus tantum, quæ personæ iure diuino, quæ iure civili & canonico, ac tandem moribus prohibeantur, adducemus, quod si ergo ad prohibitionem iuris diuini, & quidem positiui vniuersalis, respiciamus, reperitur illa *Len. XVIII.* vbi nuptias in linea recta in infinitum

(3.) Vt legibus non prohibeantur.

Qui iure diuino prohibeantur.

prohibitās videmus; Nam patris & matris nomine regulariter omnes veniunt ascendentes, & filii nomine descendentes. In linea collateralī aequali tantum fratres & sorores; in inaequali materteram & amitam prohibitās constat. Inter affines prohibetur matrimonium cum nouerca, patruī vidua, cum nuru, vidua fratris, vxoris sorore, & hoc cum addita aliqua clausula. An autem quod de amita & matertera ibi habetur, etiam ad patruum & auunculum extendendum sit, valde disceptatur, vti videre est, ex ab vtraque parte adductis rationibus a Gerharo *loc. de coniug. §. 275. vsque ad 290.* vbi Gerhard quidem paritatem gradus approbat, & ad obiectiones respondet; sed si accurate rationes & responsiones hāc ponderare quis vellet, non dubitarem, quin & quaedam non nullius momenti excipere possit. Vnde Dn. Praefidi in *diff. de nullitate matrim.* quae inserta est, *tr. de dispensa sponsalicio Sect. 5. §. 20. 21.* probabilior videtur sententia, personas solum prohibitās esse, in cuius testimonium ibi & Lutheri sententiam ex *Tom. II. Oper. Ien. Germ. fol. 252.* & Responsa Facultatis Iuridicæ Francofurtanæ, Helmstadiensis, Kiloniensis, Rintelensis, & Hallensis adduxit, quibus dispensatio in personis non expressis permīssa est: addit tamen potius disuadenda quam suadenda esse istiusmodi matrimonia; maxime si dubia sit contrahentium conscientia, cum & qui dubia conscientia agit, peccet hinc talia matrimonia recte prohiberi. Eodem modo disputatur an quia matrimonium cum Patruī vidua prohibitum, idem obtineat, si masculus vxoris sororis filiam ducere velit? Quod non sine fundamento negari potest. Vid. Ill. Dn. Stryk. in *not. ad Brunn. Ius. Eccl. l. 2. c. 16. §. 26.* & Dn. Praefes *cit. Diff. de Nullit. matr. §. 27. seqq.* An autem dictum caput
Leu.

Leu. XVIII. plane nos obliget, & vtrum prohibitiones illae sint morales? vehementer adhuc disputatur. Cum vero ea de re pariter iam egerit Dn. Praeses *in cit. diff. de Nullit. matr. §. 15. seqq.* actum agere nolo. Hoc tantum adiicio, manifestum signum moralitatis esse, quod Deus propter talia matrimonia, quae ibi prohibuit, expulerit, & puniuerit gentes; adeoque vtut solis iudaicis lata lex, tamen ex intentione Dei vniuersalis est. Quo supposito, si iam quaeratur, quomodo Deus gentes expellere potuerit, cum gentes ex ratione naturali in plerisque illis casibus nullam turpitudinem agnoscere potuerint? Iam dico, manum de tabula. Nostrum non est Deum defendere, qui iustissimus semper est, cum nihil hac de re nobis patefactum fuerit. Sufficit exinde de serua voluntate Dei, quod vitanda sint illa matrimonia, constare. Vid. Dn. Praef. *diff. de Iure & Inst. matr. cap. 1. §. 29.*

§. XXVII. Ius ciuile Rom. in definiendis personarum nuptiis cum iure diuino in plerisque conuenit. Et enim hoc iure in linea recta nuptiae in infinitum etiam prohibentur, §. 1. *I. de Nupt. L. 53. & 68. ff. de R. N. L. 17. C. de nupt.* In linea collateralis aequali itidem tantum primus gradus prohibetur secundum computationem canonicam, per §. 2. *I. d. t. iunct. §. 4. eod. L. 35. §. 1. ff. de V. O.* Porro, in linea collateralis inaequali tamdiu nuptias prohibet, quamdiu adest respectus parentelae per §. 3. *I. de Nupt. L. 9. C. de incest. & inutil. nupt. L. 2. C. si nupt. ex rescript. petantur.* Quoad affines ius ciuile iterum iis tantum casibus prohibet matrimonium, si inter personas sit respectus parentelae, veluti cum socio, nouerca, priuigua, nuro, item cum fratris vidua & vxoris sorore. In omnibus aliis casibus id permittit. Ius canonicum vero longe vterius

An Iure Romano?

Qui Iure Canonico?

progreditur. Proposuit enim Clerus sibi Pontificius, matrimonium durius ac difficilius reddere, eiusque libertatem omni modo restringere, & coarctare; quo ipso tamen annon libidini extrauaganti occasionem praeberit, prolixè inquirere huius non est loci. Hic tantum breuiter exponemus, quales & quot gradus ius canonicum prohibuerit. In eo conuenit cum iure ciu. quod in linea recta matrimonium in infinitum prohibeat Gerhard. *Loc. de Coniug. §. 335.* Quoad personas autem in linea collateralis, olim constitutum fuisse, ut quicumque vel septimo consanguinitatis, siue affinitatis gradu sese inuicem contingerent legitimas nuptias contrahere non possent, testatur Lancelot. *in Inst. Lib. 2. tit. 13. §. 10.* & hic computationem canonicam intellectam fuisse, probat Ziegler. *ibid.* Hoc autem in concilio Lateranensi habito sub Innocentio III. anno 1215. mutatum esse, probat praeter Zieglerum Gerhard. *in loc. de coniug. §. 334.* qui late de hac antiquorum prohibitione egit. Iure ergo Pontificio nouissimo in linea collateralis prohibitum est matrimonium vsque ad quartum gradum inclusiue per *cap. 8. X. de consangu. & affinit.* & hoc secundum computationem iuris canonici, qua tantum personarum distantia a communi stipite consideratur, non distantia personarum a se inuicem; Adeo ut tantum cum abauis fororis filia permissum iure can. sit matrimonium. Videtur autem etiam in linea inaequali respectum parentelae attendendum esse in infinitum vid. Du. Ludou. *in Doctrina ff. tit. de R. N. §. 13.* & ab eo allegatus Lynkius *ad decretal. ad tit. de consangu. & affinit. §. 5.* Quod si autem penitus inquiremus, cur tot illo iure prohibeantur gradus, id facile apparet ideo fieri ut a Pontifice dispensationes eo frequentius petantur. Unde tot per-

Vera ratio
prohibitio-
nis iuris
Canon.

personæ prohibentur, vtque plures impetrantur dispensationes, eo magis ararium Pontificis augeatur. Id quod folide demonstrat Marcus Antonius de Dominis *de rep. eccles. Lib. 5. c. u. n. 78.* vbi, *non alia*, inquit, *de causa Romani Pontificis, vsque ad quartum gradum prohibitiones has extenderunt nisi vt frequentiores essent dispensationes, ex quibus immensa pecunia in eam curiam confluit, & assignata sunt in Cancellaria pro singulis remotioribus gradibus pretia: Nam propinquiores compositiones facere debent sane ingentes, vbi præsertim coniuges vel diuites sunt, vel magnates vel Principes.* Et hoc procul dubio facit, vt leges ecclesiasticæ talium nuptiarum prohibitiuæ sint prorsus iniuste ac nullæ: Non enim honestatem & decentiam respiciunt, aut in re ipsa æquitatem sed solum proprium lucrum. Nemo enim, cui tales dispensationes negentur, & quotquot eas petunt, tot eas accipiunt, solo pretio exhibitio, imo ne a Papa quidem postulantur, sed prostant in publico officio cuiusque accedenti venales. Quod vero Pontifices dispensationem in gradibus iure diuino prohibitis sibi arrogent, id non immerito abominandum vocat Ziegler *ad Lanc. Lib. 2. tit. u. §. 3.*

§. XXVIII. Sunt præterea speciales quædam prohibitiones extra consanguinitatem & affinitatem, e quibus vnâ, quæ iure ciuili, & alteram, quæ iure can. introducta est, considerabimus. Iure ciuili notum est, tutorem a matrimonio pupillæ arceri *L. 36. ff. de R. N. tot. tit. C. de inter d. matrim. inter pup.*posito, quod pupilla viciesimum sextum annum egressa nondum sit *L. 66. ff. de R. N. L. 7. ff. ad L. Iul. de adult.* Et hoc Senatus Consulto introductum esse patet ex *L. 59. de R. N. & seqq. L. 1. C. d. t.* idque ad orationem D. Marci *L. 67. §. 2. de R. N.* Cuius duas potissimum afferre solent rationes; quarum vna est, ne pupillæ in re familia-

Prohibitio-
nes speciales
Iuris ciuilis.

ri circumscribantur ab his, qui rationes tutelæ gestæ eis reddere compelluntur, sunt verba *L. 64. §. 1. de R.N.* Quare & filiū tutoris a matrimonio cum pupilla excludunt, cum hic itidem actione tutelæ teneatur; adeoque, non solum post tutoris obitum, sed & viuo testatore prohibetur *L. 67. pr. de R.N.* cum viuo patre fraudis suspicio subsit, commune enim votum parentum est, vt liberis omnia parent. *L. 50. §. 2. ff. de Bonis liberr.* Id quod de quolibet tutoris herede statuendum videtur. Interim tamen tutor non prohibetur, filiam suam pupillo in matrimonium collocare per *L. 5. C. de iurserd. matrim.* potest enim adultus sine vilo metu rationem rei suæ ab vxore, eiusque heredibus exigere. Gothofr. *ad cit. L.* Eadem ad nepotes & neptes extenduntur *L. 59. de R.N.* quin etiam ad patrem si filiusfam. tutor fuit *L. 67. §. 2. d. 1.* Nec ab hac prohibitione tutores honorarii exclusi sunt, cum & ad hos administrationis periculum pertineat. *L. 3. §. 2. ff. de Administr. & peric. tut. L. 14. §. 1. ff. de solut. Quid autem de eo, qui pro tutore se gessit, dicendum sit, id exposuit Dn. Præses in ante alleg. *diff. de nullitate matrim. §. 66.* Alteram rationem prohibendi addunt, quod propter vim & potestatem, quam tutores in personas pupillarum habent, & venerationem illis debitam, facilius consentiant, etiam re non recte perpenfa. Bruckner *in Decif. matrim. cap. 21. n. 3.* Cum vero prima ratio sit principalis, ne sc. reddendis tutelæ rationibus fraus fiat, hinc sua sponte fluit, tutorem redditis rationibus, & illatis reliquis eam ducere non prohiberi per *L. 62. §. 2. ff. de R.N.* Plerumque enim a tutoribus vel curatoribus eiusmodi nuptiæ appetuntur, vt tegatur fraus administrationis, & impediatur restitutio, quæ posset competere ex fraudulenta gestione; idcirco vbi hoc cessat, & cum fraudis consilio per*

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

prohibetur
tutoribus
curatoribus

per turpem avaritiam non contrahi nuptias constat, etiam prohibitio eatenus restringenda est. In *L. 36. ff. de R. N. L. 6. C. de Interd. matrim.* excipitur etiam casus, si pupilla talibus nuptiis a patre, cum decederet, fuerit destinata. Varie autem punitur tutor contra hanc prohibitionem agens sc. neque matrimonium illud, neque illa vxor, neque liberi legitimi, qui ex ea coniunctione suscepti, esse consentur *L. 66. ff. de R. N. iunct. L. 6. C. d. t.* Imo & adulterii reus postulari potest *L. 7. ff. ad L. Iul. de adult.* Quin etiam in *L. 64. pr. ff. de R. N.* dicitur, quod relegandus sit, si proponas, libertum eundemque tutorem pupille, sibi eam filio suo in matrimonium collocasse. Præterea tutor fit infamis, veluti confessus de tutela male administrata, quia huiusmodi coniunctione fraudem administrationis tege- re laborauit: sunt verba *L. 7. C. de interd. matrim.* atqui tutelæ iudicio damnatus pro infami habetur *L. 1. §. 6. ff. de his qui not. infam.* Prohibetur etiam iure civili ma- trimonium inter parentes, & liberos, vt & fratres & so- res adoptiuos §. 1. & 2. *Inst. de Nupt.* Quod tamen hodie non obseruatur. Alios casus vid. *L. 16. 28. & 32. de R. N. L. vn. C. de Rapt. virg.*

§. XXIX. Specialis iuris Can. prohibitio oritur ex De iuris Ca-
 cognatione, quam fingunt, spirituali, de cuius fictionis nonici co-
 origine quædam tradidit Dn. Schilter. in *prax. Iur. Rom. gnatione spi-
 rituali.*
Ex. 36. §. 50. Eam alias describunt, per attinentiam quandam
 prouenientem ex Sacramenti collatione, vel ad Sacra-
 mentum detentione. Vbi supponunt per duo Sacramen-
 ta baptismum & confirmationem (loquor ex mente Pon-
 tificiorum) hancce contrahi, eo quod per hæc duo Sacra-
 menta homo spiritualiter renascatur, & perfectior Chri-
 stianus reddatur conf. *Dessel. in Erotem. Iur. Can. Lib. 4. tit.*

ii. q. 2. Et hæc olim triplex fuit: *Paternitas, Compaternitas & Fraternitas*. *Paternitatem* diuidunt iterum in directam & indirectam, *Directamque* contrahi dicunt inter baptizantem, & baptizatum, it. inter Patrimum & baptizatum. *Indirectam* vero inter vxorem patrini, modo ante susceptionem cognita esset. add. Gonzalez. *ad Decretal. tit. de cognat. spirit. cap. 8. Compaternitas* rursus erat vel directa vel indirecta. *Directa*, quæ inter parentes baptizati ac baptizantem, item inter parentes ac patrinum contrahitur. *Indirecta* vero, quæ extenditur ad vxorem compatris, etiam si commater non fuisset, antea tamen cognita in coniugio, idque propter vnitatem carnis. Gonzalez. *cit. loc. Fraternitatem* denique vocant, quæ cum baptizato & filiis naturalibus baptizantis ac Patrinorum contrahitur. vid. Ziegler. *ad Lanc. l. 2. t. 13. §. 1. p. 451*. Et omnes hæc personæ prohibebantur inire matrimonium absque dispensatione i. e. absque oblatione certæ summæ, quæ ad ararium Sanctissimi sc. Papæ referri posset. Nihil autem hæc fuit prohibitio, ita vt ea nec concilio Tridentino placere potuerit, quare Patres huius Concilii eam totam tollere volebant; Verum suffragiis victi, eo res redigebatur, vt hæc cognatio restringatur, ad susceptores ac baptizatum ipsum & illius parentes, nec non ad baptizantem & baptizatum, baptizatique parentes, per Concil. Trident. *Sess. 24. c. 2. de reform. matrim. Deshel. cit. loc. §. 4.* quæ restrictio a Pio V. anno 1566. 4. Calend. Decembr. confirmata, vti videre est apud Gerhard. *Loc. de Coniug. §. 366*. Quenam alias circa hanc cognationem a Pontificiis adduci solent, ea collegit Gonzalez. *ad decret. cit. loc.* ad quem Lectorem remitto; effectum tantum breuiter addens. Nim ex mente Pontificiorum hæc cognatio non minus ac naturalis impedit

pedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum Lanc. *in Inst. Lib. 2. c. 13. §. 1* & Dessel. *cit. loc. qu. 6*. Hæc inter Pontificios obseruantur. Ecclesiæ vero Protestantium hanc prohibitionem reiecere, Illustr. Dn. Stryk *in not. ad Brunnem. I. E. Lib. 2. c. 16. §. 19*. Struu. *Ex. 29. §. 40*. Carpz. *Jurispr. Consist. Lib. 2. d. 74*. eo quod partim sit commentum superstitiosum, ac merum inuentum humanum multis absurditatibus inuolutum, partim conscientiis graue, quod multis explicat Gerhard. *cit. loc. §. 367*. vid. D. Schilter. *cit. loc. §. 52*. qui ad argumentum Pontificiorum a generatione naturali desumptum, responder, quod omnino regeneratio sit spiritalis, quia Deus regenerat vid. *1. Petr. 1. 3. & 23. Iob. III. 5*. non vero ciuilis: Hinc concludit, regenerationem nec societates ciuiles afficere, nec ciuilem operari effectum. Imo susceptores nil plane conferunt ad regenerationem ipsam, sed adhibentur tantum testimonii causa de collato rite baptismo, item vt orent pro baptizato, ac in facie ecclesiæ spondeant, se piam educationem ac institutionem in religione Christiana curaturos. Idem *cit. Author. §. 54*. Sed & inter adulterum & adulteram prohibitum iure Canonico matrimonium *Cap. 5. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult.* De qua re videri potest Carpzov. *Jurispr. Consist. l. 2. def. 14*.

§. XXX. Tandem & hoc ad qualitates personarum matrimonium ineuntium pertinet, vt nullum adsit impedimentum consensus, sed omnia libero consensu fiant. Est enim consensus, vt obligationem producere possit, actus liberæ voluntatis a sano atque integro iudicio profectus. Et hic consensus est, qui in matrimonio pro forma requiritur vid. Dn. Præses *in Dissert. de Natur. matrim. §. 11. & 12*. Eo pertinet quod ius. ciu. pariter ac canonicum

(4) Vt nullum adsit impedimentum consensus.

nicum tantopere hoc inculcet *L. 21. 22. 28. ff. de R. N. l. 12. & 14. C. de Nupt. l. 134. pr. ff. de V. O. cap. 17. X. de sponsal. cuius ratio redditur in Can. 4. C. 20. q. 3. Quod quis non eligit nec optat, profecto non diligit: Quod autem non diligit, facile contemnit. Nullum quippe bonum, nisi voluntarium. Reperitur etiam casus in *L. 72. §. 4. ff. de Condit. & demonstr.* ubi habetur, nuptias in tertii arbitrium conferri non posse, adeo ut, si sub tali conditione: *Si arbitratu Titii Seia nupserit:* legatum relictum, conditio pro non adiecta habeatur; eo quod liberam nubendi voluntatem impediatur & restringatur. Quod Dd. adeo verum putant, ut nullo statuto aut lege contrarium induci possit. Covarr. *de spons. part. 2. c. 3. §. 8. n. 8.* Nec obstat, quod haecenus tot prohibitiones recensuerimus; praeterquam enim, quod hoc sensu libertatem non capiamus, nam seruire legibus optima est libertas; ita & hic tantum agimus de libertate consensus, in illis, qui non prohibentur matrimonium inire.*

Quale est
metus.

§. XXXI. Patet inde, quid sentiendum sit de coactionibus ad matrimonium, & si quis metu adactus in matrimonium consenserit. Equidem nullum hic adest matrimonium. Requiritur autem metus iustus, qui sc. & in constantem virum cadit, ac compulsivus, qui cum vi & violentia quadam coniunctus est; uti est metus instantis mortis, corporis cruciatuum, tormentorum, carceris, amissionis bonorum, vel omnium vel magna partis vid. Sanchez. *de matrim. Lib. 4. disp. 5. n. 27.* Non ergo sufficit metus talis, qui suadet tantum, & hortatur, non autem vi cogit, nec compellit, qualis est metus reuerentialis, timor filialis, Beuff. *de matrim. p. 2. c. 44.* a quo tamen metu verbera ac minae abesse debent, sic enim statim in compulsivum

vum

uum degenerat. Adstipulantur sententia nostra *cap. 14. & 23. X. de Sponsul. nam cap. 14.* ita ait Pontifex: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio int'cedit, necesse est, ubi adensus cuiusque requiritur, coactionis materia repellatur.* Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de ipso quaritur, plena debet securitate ille gaudere, cuius animus est indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de inuitis nuptiis solet provenire. Et hoc vt a parentibus omnibus ac singulis obseruetur, vtique optandum, nil enim frequentius est quam vt parentes, vel aucupandarum dititiarum, vel externorum commodorum causa, liberos plane in uitos ac repugnantes cogant.

§. XXXII. Vti autem metus impedit voluntatem **Error.** ita magis adhuc consensum omnem tollit error; consensus enim ex integro iudicio proficisci debet. Ast eo ipso dum quis errat, non consentit, quia putat rem aliter esse, quam est, adeoque recte dicit ICrus in *L. 15. ff. de Iuris dict.* errantis nullum esse consensum; si nullus consensus, nulla etiam obligatio. Idem quin locum habere debeat in matrimonio contrahendo, dubium nullum est. Solet tamen communiter distingui inter errorem circa substantialia, & circa accidentalia matrimonii: Quae distinctio recte explicata tolerari potest; sed habet tamen suas exceptiones. Nam & quandoque error circa accidentalia vitiat, si per modum conditionis fuit id, circa quod erratum, suppositum. Forte melius decidi casus possunt, si distinguamus inter errorem, quem euitare potuit errans, & quem euitare non facile potuit, vt illo casu non noceat error, bene tamen hoc casu. Ceterum error tantum negotium facit nullum respectu errantis, qui, si non obstan-

stante errore, contractum seruare velit, subsistit matrimonium. Cuius exemplum habemus in matrimonio Iacobi cum Lea, quam Rahelem esse putauit. *Gen. XX, v. 22. seqq.*

Et Dolus.

§. XXXIII. Tertium quod consensui obstat est dolus, nam, qui dolo inductus ad agendum, rem iterum alio modo sibi concipit, quam reuera est, & sic exulat consensus. Habet enim, quod quis, dolo alterius inductus, promittit, semper tacitam conditionem, si res eo modo se habeat; cessante ergo hac conditione, cessat consensus, & ita etiam obligatio. Solent quidem & hic Doctores multi distinguere inter dolum, qui concernit *substantialia* matrimonii, & qui *accidentalibus*: at vero hac distinctio nullo nititur fundamento, nam & dolus circa accidentalibus matrimonium viciat, & nullum reddit; vide pluribus hac de re Dn. Praesidem *cit. Diss. de Nullit. Matrim. §. 50. seqq.* vbi & praedicta adducit.

Transitus ad
qualitates in-
ternas.

§. XXXIV. Postquam haecenus satis, pro institutione, de qualitatibus externis personarum, matrimonium inire volentium, dictum, etiam paucis quaedam de qualitatibus internis adicienda. Haec enim necessariae sunt, ut verus matrimonii scopus, eiusque effectus etiam in foro interno obtineatur.

Vbi requiritur (1) Ut ad sit iustum iudicium.

§. XXXV. Quemadmodum vero inter qualitates externas, primo loco requirebatur iusta aetas, iustumque iudicium, & ut quisque sufficientem habeat rationis usum, ita non minus iudicium requiritur in foro interno. Ut scilicet, ante omnia, matrimonium initurus sciat, quale sit hoc negotium, quo illud iusto in pretio habere possit. Hoc enim si non recte prius ponderauerit, non aliter quam coeco impetu, & ut homo ratione destitutus illud aggre-

aggreditur. Hic vero ante omnia considerabit matrimonium ab ipso Deo esse institutum, adeoque non ab hominibus pro suo arbitrio esse ineundum, sed secundum voluntatem diuinam, quæ maxime ex circumstantiis institutionis eruenda; ceu pluribus demonstrauit Dn. Præses *Diss. de Iure & Instit. Matrim. Cap. 2. §. 14. seqq.* Considerabit porro, matrimonium esse quidem negotium humanum & ciuile, sed tale tamen, quod simul est figura magni illius mysterii vnionis scilicet inter Christum & Ecclesiam suam, vti Paulus testatur *Epist. ad Epheseos Cap. V. v. 32.* adeoque matrimonium, tanquam typus, debet conforme esse antitypo; cum nihil possit esse imago alterius, quod non cum originali concordat. Vnde & Apostolus ibidem *v. 22. seqq.* quando officia coniugum exhibet, expresse requirit, vt non tantum ex naturali instinctu fieri debeant, sed in timore Dei, & habito respectu ad Christum. Qua in re iterum me remitto ad *cit. Diss. Cap. 2. §. 47. seqq.* addatur etiam Dn. Præf. *Diss. de Natura Matrim. §. 48.*

§. XXXVI. Cum itaque tam diuinam habeat originem matrimonium, & tanta quoque benedictione a Deo dignatum, non sane oportet illud illotis auspicari manibus, sed debito modo id inchoandum, precibus sc. ad Deum fufis, vt is cœpta secundet, suamque addat benedictionem. Sed & præparatione iusta opus est, vt animus firmissimum habeat propositum, illud secundum Dei voluntatem inchoandi.

§. XXXVII. Deinceps, vti in prima Institutione legitur, Deum ipsum Euam formasse, & Adamo tradidisse, ita & hoc incumbit, volenti hoc negotium suscipere, vt a Deo ipso sibi petat coniugem, qui & non deerit, licet non eo modo visibili, vt Adamo, tamen alijs modis, & signis,

G

ipfi

(2) Vt ordine & decen-
ter inecatur.

(3) Coniux a
Deo petatur.

ipsi ralem personam eligere; si quis modo ad vestigia pro-
 uidentia diuina, quæ se maxime in matrimoniis, exercere
 solent, accurate respiciat. Sane rem ipsam cuncti faten-
 tur, dum in omnibus fere litteris nuptialibus scribi solet:
Nachdem es sich durch Gottes sonderbare Schickung
begeben. Sed dolendum, quod hæc tantum ex consue-
 tudine, & recepto stylo adiciantur, paucissimi vero de
 ductu diuino certi sint, sed, quia Deus etiam quæ male ab
 hominibus fiunt permittit, omnia ductui diuino adscri-
 bunt.

(4) Verus fi-
 nis intenda-
 tur.

§. XXXVIII. Quemadmodum supra diximus, ad
 qualitatem externam requiri capacitatem ad obtinendum
 finem matrimonii, ita ad qualitatem internam requiritur,
 vt quis iustum finem, cuius causa matrimonium a Deo in-
 stitutum, intendat. Scilicet, vt fociam vitæ habeat ad mu-
 tuum consortium, & procreationem sobolis. Neque
 tamen solum corporis consortium, sed & vel maxime ani-
 morum quæri debet: neque tantum, vt adiutorium ha-
 beat in externis negotiis huius vitæ, sed & in negotiis spi-
 ritualibus, veram fidem pietatemque concernentibus.
 Idenim intendit Deus in prima institutione, dum eum in
 finem Adamo Euam iunxit, vt ambo iunctis viribus animi
 Deum laudarent, secundum eius præcepta ambularent,
 eique toto corde seruirent, liberosque ederent, ac edu-
 carent in vera pietate & timore Dei, vt capaces sint Deo,
 proximoque sincero cultu seruiendi. Videatur pluribus
 hac de re Dn. Praeses *Diss. de Fine Matrim. in specie §. 27.*
segg. vbi §. 31. segg. quatuor fines falsos ob quos plerique
 in praxi matrimonia contrahunt, exponit.

(5) Coniugem
 eligat per-

§. XXXIX. Vt autem hic finis eo melius obtineri
 possit, quærere oportet coniugem talem, de cuius vero
 timo-

timore Dei & probitate certo constat, vt cum illa vera ^{sonam hone-}
coniunctio non corporis tantum, sed & animi, & fidei ha- ^{stam, pi-am,}
beri possit. Vti enim omnes Christianorum societates ^{probamque,}
eo tendere debebant, vt alter alterum ad veram in Deum
fidem, veramque pietatem excitaret, ita multo magis in
ipso matrimonio, arctissima illa societate, hoc simul & pri-
mario attendendum. Ast, si quis infidelem, improbam,
prauis affectibus deditam, & omni timore Dei destitutam
feligat coniugem, quæso? qua potest ratione a Deo pro-
positum sibi seopum obtinere? ipse potius in magno erit
constitutus periculo, ne propter intimum illum nexum,
qui inter coniuges est a vera via abducatur, Deumque tan-
dem matrimonii autorem, a quo benedictio sola exspe-
ctanda, plane deserat.

§. XL. Videmus hæc, quæ modo dicta, vtut a ple- ^{Probatnr}
risque non attendantur, ipsi Scripturæ Sacræ conuenire. ^{hoc ex S.}
Quod si enim ad tempora post creationem cæli & terræ ^{Scriptura.}
respiciamus, quid causam corruptioni humanæ, & sic ipsi
diluuio dederit, statim apparet, matrimonia cum impro-
bis contracta causas corruptionis, & ita diluuii fuisse. Ita
enim legimus Gen. VI. *multiplicatis hominibus, filios
Dei, filias hominum adspexisse, quod pulchræ essent, &
duxisse sibi vxores, ex omnibus, quas eligebant v. 1. & 2.*
sed notandum quod immediate subiiciatur v. 3. *Quare
dixit Iehovah, non arguet Spiritus meus homines in perpetuum,
caro enim est.* Ex quibus satis patet, quam infelicissimum
illa matrimonia habuerint euentum. Ast eodem modo
dicitur, rem se habere debere in temporibus vltimis, vt
tempore Noachæ. *Math. XXIV, 38. 39. Luc. XVII, 27.* Et
utinam non mores nostri Seculi moribus illorum tempo-
rum nimis conuenirent! Sunt tamen plura adhuc loca in
S. Scri-

S. Scriptura, vbi matrimonium cum in fidelibus ex eadem ratione a Deo seuerè prohibitum. *Conf. Exod. XXXIV, 16. Deut. VII, 3. 4. Iosua XXIII, 12. 13. Iud. III, 5. 6. 7. Ejsa IX, 2. X. 2. seqq. Tob. VII, 14.* Equidem in nouo testamento non videtur, matrimonium cum infideli expresse prohibitum esse. Interim tamen nec vllibi in N. T. ius illud correctum, non *1. Cor. VII, 12. seqq.* agitur enim ibi de matrimonio iam ante conuersionem contracto, non de contrahendo. Nec defunt loca, ex quibus id per bonam consequentiam deduci possit, cum & in nouo testamento eadem adfit ratio. Ita Patres potissimum Ecclesie eandem fouerunt sententiam, & ad loca *1. Cor. VI, 15. VII, 39. 2. Cor. VI, 14.* prouocantur, Vid. Cæcil. Cyprianus *Testim. ad Quirinum Lib. III. §. 62.* Vnde & idem, quando *in tract. de lapsis p. 123.* varios Christianorum mores corruptos recenset, inter alia ita differit: *Non in sacerdotibus religio deuota, non in ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina: corrupta barba in uiris, in feminis forma fucata, Adulteri post Dei manus oculi, capilli mendacio colorati. Ad decipienda corda simplicium callide fraudes, circumueniendis fratribus, subdole voluntates. Iungere cum infidelibus vinculum matrimonii, prostituere gentilibus membra Christi, &c.* Add. Augustinus *Lib. de Fide & Oper. c. 19.* Itemque Tertullianus *Lib. 2. ad Vxor. c. 2. seqq.* & Ambrosius *L. 1. de Abraham. 19. & Ep. 70.*

Et testim-
Patrum.

An æqualitas
religionis re-
quiratur in-
ter Coniuges.

§. XLI. Liceat hac occasione etiam de ea hic dispicere questione, vtrum in iis, qui matrimonium inire volunt, eadem requiratur religio: Et an liceat, expeditaque, coniugem eligere diuersæ religionis? Circa hanc questionem autem ante omnia monendum est, nos hic voce religionis in consueta significatione vti, quatenus confessio dici solet,

folet, & nihil aliud est, quam professio doctrinarum fidei. Vbi, qui a se inuicem in opinionibus circa hanc vel illam doctrinam dissentiunt, diuersæ religionis esse dicuntur: quamuis secundum veram & natiuam significationem religio longe aliud & sublimius quid significet, de quo tamen hic plura adiciere, nostri non est instituti. Quod itaque ad ipsam quæstionis decisionem attinet, bimembris illa est, an liceat? an expediat? si illud quærat, sine difficultate dici potest, inter tres Religiones Christianorum in Imperio receptas, permixta esse matrimonia, & iure approbata. Si vero quid expediat, quid veris iuris diuini principiis conueniat, dicendum, distinctum hoc expediendum. Si enim dissensus ipsa fundamenta fidei concernat, uti est inter pontificios & euangelicæ religioni addictos, utique ab eiusmodi nuptiis abstinendum esse existimo, cum ita coniuges non possint in vera vnitate spiritus & fidei sibi inuicem esse adiumento. conf. Carpzouius *Iurispr. Consil. l. 2. def. 6.* vbi plures adhuc rationes adfert. Quod si vero dissensus tantum alia doctrinæ capita concernat, tum ille non impedit nuptias, si modo vtraque pars, in eam vitam ei omnibus animi viribus, virtute gratiæ diuinæ seruire, sibi que inuicem ad hunc scopum adiumento esse velint. Tum enim, saluo amore erga Deum & se inuicem, alter alterius dissensionem facillime tolerabit. Contra vero, vbi vera pietas & timor Dei in persona quadam non reperitur, ibi dissuadendum tanquam periculosum id matrimonium, etiam si vterque eiusdem sit religionis.

§. XLII. Præter ea quæ dicta sunt hoc etiam incumbit personis matrimonium contrahere volentibus, ne ad honestis v-
hoc obtinendum mediis illicitis, turpibus & improbis, ut tatur.

communiter fieri solet, vtantur. Inde abstinendum, a corruptionibus, concussionibus, falsis persuasionibus, & aliis modis, quibus conciliare sibi coniuges, improbi homines solent, sed cordate hic, & sincero animo agendum, omnia oportet vt diuinæ committantur prouidentiae.

(7) Vt matrimonium modo Christiano inchoetur.

§. XLIII. Tandem autem & hoc non omitendum, quod si hoc modo ineatur matrimonium, illud etiam non ethnico sed Christiano more consummetur & inauguretur. Constat enim ex deploranda praxi, quod quidem matrimonium inter Christianos pro re sancta habeatur, sed si videamus, qua id ratione contrahatur, sane bachanalia potius, quam nuptias celebrari dixeris. Quod ne cui durius videatur, adducam testimonium Ludov. Vives de *Christ. fem. l. 2. c. 13.* vbi ita emphatice differit: *Nuptiae si sint sacramentum, si castum & purum Opus, cui adesse Deum scimus, velut auspiciem, ecclesiam videmus facem praeferre, tanquam pronubantem; quorsum attinent tot flagitiorum & nequitiae instrumenta, conuiuia virorum & seminarum, coetus a vino & crapula saltantium, vellicantium, palpantium, nugantium; omnibus ad accendendam libidinem compositis, tanto cultu, tanta pompa?* Et Erasmus de *Christ. matrim. p. 264.* *Quis docuit sanctam coniugii professionem, a bachanalibus auspiciari?* Alia hac de re testimonia adduxit Dn. Praeses *Diss. de Reliquiis Sacram. in matrim. Cap. 3. §. 49. & seqq.*

De reliquis requisitis remissive.

§. XLIV. Plura requisita in contrahendo matrimonio obseruanda, vt iuste, & secundum intentionem Dei, autoris eius, ineatur, exemplo Tobiae tradidit Dn. Praeses *Diss. de su. matrim. §. 42. & seqq.* quo in praesenti lectorem remitto.

Concluditur

§. XLV, Vt vero haec quae de interna qualitate personae

sonarum dicta sunt, eo magis illustrentur, cum illi, qui ^{caput eum} omnia secundum normam communis consuetudinis iudicant, saepe magis exemplis, quam rationibus conuincantur, adducam exemplum, quod re vera ita contigit. Cum enim quidam in eo esset, vt cum femina quadam, publica & solennia sponsalia contraheret, in praesentia agnatorum ab vtraque parte, hoc sermone negotium auspicatus est:

Es ist bekandt was die Ursache dieser unser Zusammenkunft sey/ und warum ich mich erkühnet/ sie hieher zu bemühen; nemlich daß sie mögen Zeugen seyn/ bey meiner ichtigen öffentlichen Verlobung. Weil aber diese Sache von solcher Wichtigkeit/ so bitte gar inständig/ ehe wir zum Hauptwerk schreiten/ mir zu erlauben/ meinen warhafftigen Sinn und Meynung/ desgleichen meinen Zweck/ bey dieser Sache/ ihnen allen aufrichtig zu eröffnen; damit sie künfftig/ vor iederman/ ein desto gewisseres Zeugniß hieson abstraten können.

Heyrathen ist eine gemeine Sache / die wenigsten Menschen können auffser dem Ehestand leben / ja der Trieb ist natürlich/ der beyde Geschlechter sucht zu vereinigen. Dahero die meisten Menschen / dieses / weil es fast allgemein / vor eine gar geringe Sache achten. Allein/ wenn man Sie etwas genauer ansiehet/ findet man bald/ daß es eine hochwichtige Sache sey/ davon der meisten Menschen Wohl und Wehe größten Theils dependiret. Hat nicht Gott selbst den Ehestand eingeführet/ und Adam mit Eva verbunden? das ist gewiß nicht umsonst geschehen. Es ist also der Ehestand kein Werk von Menschen eingeführet / sondern von Gott selbst / der die Menschen tüchtig dazu macht / eingeführet. So muß demnach / wie in allen Dingen / also auch vornehmlich hier / der Wille Gottes als des Ursehers und Stiffters / die einzige Richtschnur seyn. Gott muß selbst die Heyrath machen / und die Eheleute zusammen führen/ und Sie segnen. So wird die Ehe/ nach dem sonst gemeinen Sprichwort/ im Himmel gemacht. Wir müssen gleichsam wie Adam schlafen/

fen / und Gott ganz gelassen seyn / biß Er uns eine Eoam zuführet / die wir nur bey Ihm suchen / und aus seinen Händen annehmen müssen.

Eine jede Sache kan gut und böse seyn / nach der unterschiedlichen Absicht die der Mensch dabey hat / denn auch die heiligsten Dinge werden unheilig / wenn Sie aus böser intention geschehen. Also kan auch der Ehestand gut und böse / heilig und unheilig seyn / nach der unterschiedlichen Absicht / so die Menschen dabey haben.

Gott hat Adam die Eoam zugeführt zu einer Gehülffin; weil Er es nicht gut ansah / daß der Mensch alleine sey. Aber zu welcher Hülffe? etwan nur zur leiblichen außern Hülffe? allein dieser brauchte Adam nicht / da er noch im Paradies war; oder vielleicht nur zur Hülffe Kinder zu zeugen? Nein. Denn wir lesen nicht daß Adam im Paradies Kinder gezeuget habe / denn es hieß erst nach dem Fall: Und Adam erkandte sein Weib Eoam; Sondern / Gott sahe schon von ferne / daß sich in Adam etwas regete / und er ihm untreu seyn würde; damit er Ihn nun davon zurück halte / gab er Ihm eine Gehülffin / damit Sie beyde desto ungehinderter in dem Paradieschen Leben / nach dem Willen Gottes wandeln / mit einem Munde und Herzen Gott loben / einer den andern stärken / von aller Sünde abmahnen / und also in solcher Unschuld Kinder zeugen sollten / nach ihren Bilde / und also auch nach dem Bilde Gottes / auf daß die Welt mit Menschen erfüllet / und Gottes Nahme an allen Enden und Orten der Erden möchte hoch gepriesen werden. Daher auch Adam / da er wegen seines erschrecklichen Abfalls von Gott zur Rede gefehret ward / warum er vom verbotenen Baum gegessen / sich damit rechtfertigen wolte: das Weib das du mir gegeben hast gab mir / und ich aß. Gleich als wolte Er sagen. Gott hätte Ihn ja die Eoam zu seiner Gehülffin gegeben / warum hätte sie ihm dann den Apfel gegeben. Also ist warhafftig Eoam die von Adam eine Gehülffin zum Leben seyn solte / Ihm eine Gehülffin zum Tode worden.

Dies

Dieser angezogene Zweg nun / muß auch der vornehmste Zwey bey allen denen seyn / die in diesen Stand treten wollen / daß Sie sich also mit einander vereinigen / daß Sie mit einem Geiste und mit zusammengesetzter Krafft / Gott loben und ihm dienen / sich untereinander stärken und ermuntern / in allen geist- und leibl. Nöthen / welche nach dem Fall dazu kommen / einer dem andern beystehen / Glück und Unglück mit einander theilen / auch nur zu dem Ende Kinder zu zeugen suchen wollen / daß Gottes Nahme aus vieler Munde gepriesen / und dieselbe zu Werkzeugen der Ehre Gottes und des besten des Nächsten erzogen werden mögen.

Wann man nun diesen Zweg des Ehestandes also betrachtet / so siehet man gar leicht / daß nicht aller Menschen Ehen einerley seyn / weil sie nicht alle einen / und zwar den rechten Zweg haben. Denn welche nur aus fleischlicher Lust / oder natürlichen Trieb / ihre Begierde zu sättigen / heyrathen / die thun nichts anders / als das Vieh. Und kan daher solches mit recht eine Viehische Ehe genennet werden. Andere fangen es zwar mit Vernunft an / überlegen was ihnen nützlich sey: der eine sucht Ehre und Befoderung durch die Heyrath / der andre gute Mittel / der dritte Schönheit und dergl. und wenn dan die Sache durch viele intriguen wohl incaminirt / und also der Zweg erhalten worden / so meynet man / wunder! wie es so schöne angefangen; da heist es / dieser hat wohl eine gute partie gethan. Allein / weil Gottes ganz dabey vergessen wird / und alles nur aus Eigennus und bösen Begierden geschieht / so mag es wohl eine Vernunftfrige Ehe / auf gewisse masse / genennet werden; allein weil sie ohne Gott und zu keinen guten Zweg angefangen / so ist es eine Heydnische / böse und verkehrte Ehe. Das ist dan allein eine gute Christliche und heilige Ehe die mit Gott und zum guten Zweg wie vorhin gesagt angefangen ist / und diese allein wird des göttlichen Segens theilhaftig.

Denn daher kommt es / daß viele Ehen die man meynet / noch so klug angefangen zu haben / hernachmals die allerunglückselig

seligsten werden. Denn weil man eine Sache die Gott selbst eingefetzt/ und dazu er allein Segen und Gedeihen geben kan/ ohne Gott/ und wider seine Ordnung/ aus falscher Absicht/ unternimt/ so muß nothwendig an statt des Segens die Straffe Gottes und der Fluch folgen.

Im Gegentheil/ was kan schöner/ was kan angenehmer/ was köstlicher seyn/ als eine mit Gott angefangene und in seinem Nahmen vollzogene Ehe? O was vor Frost/ was vor Erquickung was vor Hülffe findet da einer bey den andern? wie leicht wird alles Creus/ weil es von beyden getragen wird? Und da sie beyde einen gnädigen Gott und Vater haben/ der da reich ist von Barmherzigkeit/ welches mannigfaltigen Segens/ können solche Eheleute nicht theilhaftig werden? Mit einem Worte: Eine solche Ehe ist ein kleines Paradies/ in diesem Leben.

Reliqua non addo quibus hanc suam intentionem esse declarauit, & ex sponsa, an in hanc finem cum ipso matrimonium contrahere velit, quasiuit.

CAP. II.

De

IURIBVS PERSONARVM QUÆ IVSTAS
CONTRAXERVNT NVPTIAS.

§. I.

Ratio connexionis.

Postquam in præcedenti capite de conditione & qualitate personarum non tantum externa, quæ in foro humano & externo, sed & interna, quæ in foro interno seu conscientia & coram Deo, requiritur, pro Instituti ratione, sufficienter actum; nunc ordinis ratio, & ipsa quoque connexio rerum exigit, vt de iuribus quoque & priuilegiis quæ ex matrimonio iuste contracto descendunt, sed iterum generatim solum, agatur. Monendum

dum tamen circa rubricam huius capituli, quod hic per iura intelligamus omnes effectus matrimonii, imo & omnia commoda, quae ex matrimonio iuste & debite contracto resultant.

§. II. Ante omnia etiam hoc supponendum est, quod ^{Matrimonium iustum, & secundum leges contractum esse} ^{un iustum nullo habet effectus.} matrimonium iustum, & secundum leges contractum esse debeat; si enim contra leges initum, & personae contractantes debitis qualitatibus destituuntur, illud ipso iure nullum est. §. 12. *Inst. de Nupt. L. 5. C. de LL.* Cum vero supra dictum sit, non tantum externas sed & internas requiri qualitates, notandum ob defectum illarum matrimonium esse nullum, non vero ob harum defectum, sed matrimonium, licet non secundum voluntatem Dei, & debita requisita interna contractum, tamen efficax & validum est. Verum tales coniuges iuribus & privilegiis spiritualibus destituuntur. Quosnam autem effectus & quae iura producat matrimonium sancte & iuste contractum infra dicetur.

§. III. Inter iura, quae in foro externo obtinent indissolubilitatem primo loco referimus: Quae in eo consistit, quod alter in alterum ius perpetuum habeat, quod nec vnus nec vtriusque voluntate dissolui possit, sed ad mortem vsque continuandum. Et hoc etiam est, quod eo tempore, quo nuptiae contrahuntur, alter alteri promittere solet. Hoc itaque ius commune est vtrique coniugum, ita vt vterque alteri aequaliter obligetur, nulla distinctione facta, inter maritum & uxorem. Cuius rei fundamentum si inspiciamus apparet, ipsi naturali rationi hoc conuenire, cum coniugium perpetuum ad obtinendos fines aptius sit. Quia enim duo sunt fines principaliores, mutuum adiutorium, & procreatio sobolis, & haec

Ex matrini-
iuste con-
tracto re-
sulcat (1) In-
dissolubile
ius.

semper in
- in d
- in d

hæc etiam liberorum educationem, & in fide ac timore Dei institutionem comprehendit, hinc colligit ratio, melius esse, si perpetuo cohabitent, quoniam educatio illa eo melius peragi poterit. Add. *Illustr. Dn. Thomæ Fundam. Iur. Nat. & Gent. Lib. 3. c. 2. §. 17.* Deinde præceptiue in prima coniugii institutione iniuncta est insolubilitas, nam *Genes. 11. 24.* ita legitur: *Propterea deseret homo Patrem & Matrem, & agglutinabitur uxori suæ & erunt duo in carne vna.* Vbi notanter dicitur: *agglutinabitur*: quod saluator noster in N. T. explicat per vocem: *ἁρροσυνωλλοθῆσεται* significans in Germ. *angeleimmet werden* / ad similitudinem sc. conglutinatorum asserum, qui eò animo conglutinantur, vt perpetuo adhæreant: Quibus vinculum illud arctissimum, ac indiuidua vitæ consuetudo non obscure innuitur. vid. Dn. Præses. *Diss. de Matrim. Iure & Inst. Cap. 2. §. 21.* Ob quam causam Christus motus, vt rem *Matth. XIX. 5. 6.* clarius exponeret, ita enim loquitur: *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus copulauit, homo ne separet.* Vbi vox *vna caro* de arctissima illa coniunctione intelligenda, vbi mediante vinculo coniugali ita connexi sunt, vt, licet duo permaneant, vti semper fuerunt, tamen pro vno habeantur; eò quod non tantum velle ac nolle ambobus idem sit, sed & quod quasi sint vna scaturigo, idem fons, vnde liberi procreantur. Quæ latius deducta sunt, a Dn. Præside *in dict. Diss. cit. loc. & §. 22. & in Diss. de Natura matrim. §. 27.*

Locus tamen
interdum di-
uortio.

§. IV. Quando vero diximus, matrimonium esse vinculum indissolubile, intelligendum hoc est ex voluntate Dei, & ipsorum contrahentium, qui sibi indiuiduam vitæ consuetudinem promittunt. Interim cum hoc negotium sit bilaterale, & ab vtraque parte æqualiter obli-
get;

get; hinc tacitam habet conditionem, si non altera pars vinculum hoc rumpat, sic enim nec altera amplius eo tenetur. Rumpitur autem vinculum, quando vnus ex coniugibus, illud facit, quod omnem fidem conjugalem tollit. Fit autem hoc primo, quando violat illam unitatem carnis, & tertio copiam sui corporis facit. Cum tamen neutra pars post contractum matrimonium potestatem corporis sui habeat. *1. Cor. VII, 4.* Imo & ipsi pacto matrimonii hoc inest, quod quis vni & soli velit concedere copiam corporis sui. Inde conceditur diuortium ob adulterium. *Matth. XIX, 9.* Et ex eadem quoq; ratione constat, idē esse, siue vxor siue maritus, hoc vinculum ruperit. Quamquam multi hic dissentiant, ex ratione, quod maius damnum marito per adulterium vxoris detur, dum partum alienum ingerit, quam vxori per damnum mariti; Sufficit tamen vtrumque vinculum rumpere matrimonii & contra fidem datam agere. Deinde rumpitur vinculum illud, si pars altera coniugem malitiose deserat; nam hoc & naturae coniugii, & fini vtrique est aduersum. Vnde conceditur diuortium ob malitiosam desertionem *1. Cor. VII, 15.* Tertio denique sine vllō dubio vinculum matrimoniale rumpitur, quando coniux coniugi insidias vitae struit, vt ut effectus ipse non fuerit secutus. Quis enim cum tali persona indiuiduum vitae consortium habere posset, a qua sibi periculum vitae imminet. Imo talis persona non solum matrimonii, sed ipsum humanitatis vinculum rumpit. Vnde & ob hanc causam diuortium habere locum pluribus probauit Illustr. Dn. Stryk. *Diss. de Diuortio ob insidias vitae structas.*

§. V. Sed dixerit quis, cur nos diuortium tantum in eo casu concedamus, vbi vinculum & nexus matrimonii

H 3

De diuersa
ratione Vet.
& Nov. Te-
stam.

nii dissoluitur, cum tamen in Veteri Testamento ex cautis multo leuioribus permillum fuerit diuortium? Verum ad hoc respondet Saluator noster *Math. XIX. vbi versu 4. & 5.* cum ex eo quærenter Pharisei, an iustum sit vxori dare repudium? eos remittit ad primam creationem hominum, & institutionem matrimonii: & deinceps v. 6. subiungit: *Quære non amplius sunt duo sed vna caro, quod ergo Deus copulauit, homo ne separet.* Et cum illi porro instarent, cur Moses præceperit dare libellum diuortii, notanter Christus respondet v. 8. *Moses NB. permisit dimittere vxores ob duritatem cordis vestri. Ab initio autem non fuit sic.* Vbitandem pro regula generali ponit v. 9. *quod nemo debeat dimittere vxorem suam quam propter fornicationem.* Quo ipso omnes leuiores causas diuortii excludit: & illud ob talem tantum causam permittit, quæ naturæ & fini matrimonii est contraria. Vnde causa æqualis, vt malitiosa desertio, & maior adhuc, vt insidiæ vitæ structæ non excluduntur.

(2) Mutuum
Consortium
& adiutorium.

§. VI. Porro ex matrimonio legitime contracto oritur ius mutui consortii & adiutorii. Quod pariter ius est vtrique coniugum commune. Intellego autem per mutuum consortium, quod vxor viro debeat esse adiutorium non solum in liberorum generatione, & educatione, sed & in familiæ administratione, in paranda ac conseruanda refamiliari, in periculis, morbis & aliis aduersitatibus; imo in omnibus, in quibus vtilitatem mariti promouere possit. Verum & ipsius mariti hic idem est officium, hac enim in parte nulla est diuersitas. Nihil itaque tam humanum est, quam in fortuitis casibus mulieris maritum, vel mariti vxorem participem fieri. *L. 22. §. 7. ff. Solut. Matrim.* Id quod Salomo quoque agnouit, dum *Ecclesiast. IV;*

IV. 9. 10. 11. 12. ait: *Melius sunt duo quam vnus, quia est eis merces melior ex labore suo; Nam si cadunt, vnus erigit socium; Secus si vnus quandoque cadit, non est secundus ad erigendum eum. Etiam quando cubant duo, calefit illis: vni autem quomodo calefiet? Vnus potest superari, sed duo possunt resistere, quia filium triplicatum non facile conuellitur.* Hinc *Malach. II. 14.* Vxor vocatur *socia*. Sicuti autem inter socios bonorum & malorum debet esse communio: Ita etiam coniuges sunt socii, qui vitam arumnas sibi leniant, & fidelem operam praestent.

§. VII. Haec de iuribus vtrique coniugum communibus dixisse sufficiat; nunc pauca de iuribus vni parti soli competentibus, sed paucis, agemus. Praecipua autem praerogatiua mariti in eo consistit, quod ipse sit caput vxoris & totius familiae. Sicuti igitur caput imperium habet in reliquis corporis partes, ita & marito competit imperium in totius familiae partes, consequenter etiam in vxorem. Id quod summum Numen disertis verbis praecipit *Gen. III. 16.* *Voluntas tua subiecta esto voluntati mariti, & hic erit Dominus tuus* *Conf. 1. Cor. XIV. 34. Eph. V. 22. Coloss. III. 18. 1. Timoth. II. 11. 12. 1. Petr. III. 1.* Quod iure ciu. obtinere non videtur, cum vel plane nulla vel saltem exigua fuerit mariti potestas, vti videre est *ex L. 2. §. 1. ff. Solut. matrim. & in L. 48. pr. ff. de Oper. libert. vbi dicitur vxorem esse in officio mariti, & in L. 14. fin. ff. Solut. matrim.* vxorem viro reuerentiam exhibere debere. Interim tamen cum imperium mariti in ipsis legibus diuinis fundatum sit, non opus est, vt de legibus humanis summopere simus solliciti: quamuis nec illud a ratione iuris ciuilibis alienum esse existimem. Vt itaque hoc eo melius exerceri possit, requiritur ex parte mulieris obsequium, quod se
maxi-

maxime exerit in negotiis œconomicis, & aliis ad familiam pertinentibus. Imo & id operatur illud Imperium, quod si maritus domicilium mutet, vxor eum sequi teneatur. Quod tamen non indistincte obtinere puto sed tantũ si ex honesta & non turpi causa domicilium mutet. Pertinet huc casus, qui ante aliquot annos hic loci contigit, vbi quidam animo sibi propofuerat, domicilium suum in Americam transfere, vxor autem sequi volebat, querebatur an compellenda sit? Hic sane videtur affirmatiuam obtinere, cum hanc mutationem ex iusta causa intenderet, vt ibi eo melius victum & amictum sibi comparare possit. Verum ego nihilominus existimo, vxorem non teneri; cum eiusmodi mutatio non modo cum summo periculo vitæ coniuncta sit, sed & illa prætenfa causa non adeo honesta sit, vti quidem primo intuitu videtur, cum fundamentum eius sit incredulitas, & fuga laboris. Hunc enim si quis non reformidet, facile potest in ipsa quoque Germania, quæ necessaria sunt ad vitæ suæ conseruationem inuenire; Inde nec vxorem in dicto casu compellere voluit iudicium.

An cum eo
coniunctum
sit ius casti-
gandi?

§. VIII. Dicendum hic etiam est, an Imperium mariti, etiam ius castigandi inuoluat, & an illa castigatio etiam ad verbera extendi possit? Nolo hic varias Doctorum sententias eorumque argumenta recensere, cum circa principia tantum generalia sim sollicitus. Itaque dicam, quid sentiam? scilicet, distinguendum primo est inter statum *naturalem* & statum *ciuilem*. Illo in statu, vbi magistratus non est, ius castigandi habet maritus, sed tamen, accurate loquendo, non vt maritus, sed vt caput familie: quo respectu in statu naturali & criminalem iurisdictionem in vxorem, & totam familiam habet. Sed in statu ciuili

ciuili puto negandam esse questionem, quoad vtrumque membrum. Nam ius castigandi semper praesupponit potestatem in personam, & ita non inest imperio mariti, sed tantum imperio seu potestati patris vel domini. Noui quidem, quantopere urgeatur, esse tamen hoc societatem inaequalem, velut inter superiorem, & inferiorem, vnde etiam nonnulli distinguunt inter potestatem dominicam patriam & maritalem; ast respondeo, non tamen tanta est inaequalitas, quam quae est in societate herili & paterna & sic illa distinctio sua sponte corrui, tanquam primis iuris principiis contraria. Imo si consideramus imperium hoc, prout illud describit Apostolus *Eph. V, 22. seqq.* videbimus inaequalitatem admodum exiguam esse. Quando enim ibi prius de imperio mariti egit *v. 22. 23. 24.* postea *v. 25. seqq.* statim maritis pluribus adhuc verbis iniungit, quod debeant vxores diligere tanquam propriam carnem & eodem amore, quo se ipsos, prosequi: vocantur coniuges vna caro. Ex quibus omnibus constat, imperium illud vix aliud quid quam solam directionem inuolueret; ad minimum non posse hic locum habere eiusmodi coercionem duram, de qua id intelligunt dissentientes; quis enim se ipsum duriter tractabit? quis se verberibus excipiet? etsi quid mali admiserit. Ast vxorem oportet diligere, vt se ipsum. Si dixeris, ita pessime agi causam maritorum? Respondeo, non omnes vxores resistunt voluntati mariti, & sicubi tales sint, magistratus auxilium implorandum.

§. IX. Sequitur nunc, vt etiam de iure, quod specialiter vxori competit, agamus; Est autem hoc praecipue participatio iurium & privilegiorum mariti. Nulla enim res esse debet, tam diuini quam humani iuris, cuius vxor non

Participatio
iurium ma-
riti.

-ni o d d of

non fiat particeps *L. 1. ff. de Ritu Nupt.* Vnde vxor vocatur ab Imp. in *L. 4. C. de Crim. expil. hered.* focia rei humanæ atque diuinæ domus: quo pertinet quod eiusdem cum marito parochiæ sit subiecta, eiusdemque ecclesiæ commodis fruatur. Vnde & vsus sepulchri mariti ad eam pertinet. Humani iuris particeps fit, dum forum & domicilium mariti sequitur *L. 65. ff. de Iudic. L. 19. ff. de Iuridict.* eiusdem dignitatis & familiæ particeps fit *L. 3. ff. de Senat. L. 13. C. de Dignit. lib. 12.* Quo spectat prouerbium in *Nou. 105. s. 2.* vxores coruscant radiis maritorum. Vnde & ignobilem a nobile ductam nobilem fieri statuunt Dd. vid. Carpz. *Iurispr. Consist. l. 2. d. 11.* quia in *L. 9. C. de incol.* legitur: *mulieres honore maritorum erigimus, & genere nobilitamus.*

Officium
mariti ad de-
fendendam
vxorem.

§. X. Pertinet quoque ad iura specialia vxoris, quod maritus, eam non modo alere, vt iam supra dictum *Cap. I. §. XIX.* sed & defendere teneatur: Defensionem intelligo non tantum iudicalem, sed & extraiudicalem. Quod illam attinet, vxori non permittitur desiderium suum apud iudicem exponere, vel alterius desiderio contradicere per *L. 1. §. 5. ff. de Postulando.* sed eorum causæ a marito tractandæ. Quare & in quibusdam locis maritus fit femine curator legitimus, vt in Saxonia moris est, vbi propterea maritus vocatur: **Ein ehelicher Vormund.** Defensionem hanc quoque innuit *L. 2. ff. de Injur.* ibi: *Quod si viro iniuria facta sit, vxor non agit: quia defendi vxores a viris, non viros ab vxore æquum est.* Quod extraiudicalem attinet, non est dubium, virum obligatum pariter esse, vt protegat, & defendat vxorem contra omnia mala, quæ ipsi vilo modo obuenire possunt.

In foro in-

§. XI. Vidimus potiora iura & effectus, qui ex ma-
tri-

trimonio rite contracto proueniunt, in foro externo. Nunc videamus, quosnam effectus producat matrimonium, ordine & iuste secundum voluntatem Dei contractum, in foro interno. Vti autem supra primo loco mentio facta indissolubilitatis, quæ ex vnitate carnis nascitur, & in lege diuina fundata; ita si matrimonium præscripto modo inutum, longe arctius vinculum inter coniuges operatur. Cum inter hos coniuges non modo sit vnitas carnis, sed & vnitas spiritus; quæ longe arctior est quam illa. Illud vinculum indissolubile, quod ex iure externo nascitur, tantum obseruatur ex obedientia erga legem; multi coniuges se separarent, si modo legibus non prohiberetur. Sed si vera etiam & spiritualis vnio est inter coniuges, hæc intimo eos amore ita constringit, vt nullo modo vinculum illud rumpi patiantur. Insuper iis, qui dissidia inter eos excitare, aut turbare amorem illum coniugalem annuntur, omnibus viribus coniunctim se opponunt. Vid. Dn. Præf. *diff. de Iure & Orig. matr. c. 2. §. 15. & 22.*

terno operatur
(1) Longe arctius & magis indissolubile vinculum.

§. XII. Porro inter iura ex matrimonio in foro externo resultantia est mutuuum consortium & adiutorium. Sed hoc etiam hoc casu longe perfectius est. In foro externo sufficit, si in rebus ad hanc vitam pertinentibus coniuges sibi præstent mutuuum auxilium, quod non raro etiam coacte tantum & ex necessitate legis faciunt. Verum in hoc matrimonio vbi coniuges non modo carne sed & spiritu vniti sunt, non tantum in omnibus negotiis temporalibus sibi inuicem adiumento sunt, & omnia quæ iis obueniunt æqualiter ferunt; sed & in fide & pietate, vbi vnus alterum ad verum Dei cultum excitat, in aduersis solatur, gaudet cum gaudente, contristatur cum triste, &

(2) Plenissimum consortium non tantum corporum sed & spiritus.

coniunctis precibus Deum adorant Vid. Dn. Praef. *diff. de sine matrim.* §. 14. & 27.

(3) Maiorem ad officia sibi inuicem praestanda obligationem.

§. XIII. Deinceps officia quoque illa mutua ad quae sibi inuicem coniuges obligantur, ex longè altiori principio praestantur, vt adeo maior quoque exinde nascatur obligatio, quam vlla lege obtineri potest. Vbi enim matrimonium tantum in foro externo iustum est, ibi quidem alter alteri ad debita officia obligatur, vt refractarius ad id cogi & quandoque per iudicem compelli possit. Ast in matrimonio secundum requisita in foro interiori inito, longè maior & intensior adest obligatio. Dum eiusmodi coniuges, memores illius mysterii magni, cuius figura est matrimonium, omnia quae ipsis incumbunt officia, ex vero timore & amore Dei, sibi inuicem sponte & sine vlla legis coactione praestant: semper intenti ad illud exemplar, quod ipsis praescribit Apostolus *Epist. ad Ephesios cap. V. v. 22. seqq.*

(4) Fulcit Imperium mariti.

§. XIV. Quod vt specialius explicetur, respiciendum ad modo citatam doctrinam Apostoli, tanquam ad normam. Is vero *ad Ephes. V. v. 22. 23. 24.* exponit Imperium mariti his verbis: *Mulieres propriis viris subiiciantur, NB. tanquam domino. Quia maritus est caput vxoris, NB. sicut etiam Christus caput est ecclesiae. Imo sicut ecclesia subiicitur Christo, sic etiam vxores propriis maritis in omni re. Quo ipso imperium mariti mirifice fulcitur, dum vxor non tantum propter legem, sed & propter Deum marito subiecta esse debet: adeoque cum vxor vero ergam Deum feratur timore, & amore, hoc quoque officium non coacte sed sponte marito praestat. At ne illo sibi concesso Imperio abutatur maritus, immediate praecedentibus subiicit Apostolus v. 25. 26. 27. 28. Mariti diligite vxores*

& temperat.

vestras sicut etiam Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro illa; ut sanctificaret illam, ut mundaret laucro aque in verbo. Ita ut sifteret eam sibi ipsi splendidam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam aut quicquam talium. Sed ut sit sancta & irreprehensibilis. Sic debent mariti diligere suas uxores, ut sua corpora. Qui diligit suam uxorem, se ipsum diligit. Quo ipso clarissime ostenditur, non debere eius imperium in vlla consistere atrocitate, sed in amore sincero siue acerbitate, sine rancore animi. Imo dixerim cessare Imperium, vbi vterque coniugum ex toto corde Deo inferuit, sponte enim & sine imperio sic vxor voluntatem mariti sequitur, ergo, quod iubeat, quod imperet, non habet. Præsupponit imperium coactionem, & tales personas, quæ alias, quod imperans vult, non facit; vbi vero id subiectus proprio motu agere paratus est, tantum declaratione voluntatis, non Imperio opus est. Imo eiusmodi maritus nec deerit consilia vxoris sequi, eiusque voluntatem facere, cum illa nihil iniusti sit desideratura, nec tamen propterea si hoc faciat maritus, dici poterit imperio vxoris subiectus.

§. XV. Verum ex verbis modo allatis, quibus v. 25. dicitur, quod Christus tradiderit se pro ecclesia, & frequentibus v. 29. & 30. Nemo enim vquam suam carnem odit sed nutrit & fovet illam: sicut etiam Dominus ecclesiam; quia membra sumus corporis ipsius, ex carne ipsius, & ossibus ipsius, id quoque demonstratur, quod maritus teneatur vxorem alere, nutrire, contra omnem iniuriam aliorum defendere & fouere. Quo ipso illa obligatio, quæ alias etiam in foro externo ex matrimonio fluit, eo arctior & efficacior fit.

(5) Auget officium mariti in alenda & defendenda vxore.

§. XVI. Sed & hoc ex matrimonio iuste & secundum (6) In iustum

ordinem redigit procreationem sobolis.

Dei voluntatem contracto fluit, quod alterum finem, procreationem sobolis in iustum ordinem redigat. Ita vt non ideo studeatur procreationi sobolis, vt familia conferuetur, vt nomen etiam posteris innotescat, sed vt liberos habeant, quos ita educare possint, vt vero timore Dei imbuti, capaces aliquando reddantur gloriam potissimum Dei, & deinceps proximi etiam commodum amplissime promouendi. vid. Dn. Præses *diff. de Fine Matrim. §. 21. & 28.* Deinceps ipsa quoque procreatio liberorum benedicta est, & a peccato libera. Ita Augustinus, *de Peccato Originali, Lib. 2. cap. 38.* postquam *cap. 37.* dixerat, vxore non vtendum esse libidinis causa sed ad procreandos liberos; huic tamen etiam coniunctam esse maledictionem primis parentibus factam, quæ in liberos propagatur, illam tamen per parentum regenerationem tolli posse, hæc verba habet; *tametsi propter corpus mortis, quod nondum est resurrectione renouatum, sine quodam bestiali motu, de quo natura erubescit humana, non potest fieri, tamen ipse concubitus non est peccatum.* Pertinet huc locus Pauli *1. Timoth. II, 15.* vbi de vxoribus dicit: *saluabuntur per generationem liberorum, NB. si manserint in fide, & charitate, & sanctitate cum modestia.* Et Clemens Alexandrinus *l. 3. Stromat. p. 445.* eorum, inquit, *qui sanctificati, sanctum quoque vt puto semen est. Ac nobis quidem esse debet sanctificatus non solum spiritus, sed & mores, & vita, & corpus.*

(7) Infinita post se trahit & ommoda.

§. XVI. Quodsi denique perpendamus, quod eiusmodi coniuges, qui ita in domino hoc negotium inchoarunt & consummarunt, vti loquitur Apostolus *1. Cor. VII, 39.* capaces sint benedictionis diuinæ, quam Deus primis parentibus & omnibus eorum descenditibus, si iusto ordine, & secundum eius voluntatem matrimonij

um

um contrahant, dedit, & quanta bona tam spiritualia quam temporalia inde dependeant, facile patet, infinita adhuc alia commoda ex tam iusto & sancto matrimonio descendere, quæ hic omnia exprimere nimis prolixum foret. Remitto vero lectorem ad ea quæ hac de re tradidit, Dn. Præf. *Diss. de iure & Instit. matr. Cap. 2. §. 24. & seqq.*

§. XVII. Vt vero hæc, quæ de qualitatibus personarum internis, vt & de iuribus & prærogatiuis; quæ ex matrimonio secundum institutionem diuinam, & voluntatem Dei contracto fluunt, eo magis confirmentur & stabiliantur, colophonis vice, locum ex Tertulliano, & deinceps plura ex sacro codice adducam: hæc tamen in germanico idiomate cum maiorem habeat emphasin, quam latina versio vulgata: quandoque & aliorum versionem fontibus magis conuenientem, parenthesi inclusam, adiiciam. Ita vero Tertullianus *l. 2. ad Vxor. Cap. vlt.* hac de re disserit. *Quale iugum fidelium, duorum vnus spei, vnus voti, vnus discipline, eiusdem seruitutis? Ambo fratres, ambo conserui, nulla spiritus carnisue discretio, atquin vere duo in carne vna. Vbi caro vna, vnus & spiritus. Simul orant, simul volutantur, & simul ieiunia transigunt, alterutro docentes, alterutro hortantes, alterutro sustententes. In ecclesia Dei pariter vtrique, pariter in conuiuio Dei, pariter in angustiis, in persecutionibus, in refrigeriis. Neuter alterum celat, neuter alterum vitat, neuter alteri grauis est. Libere eger visitatur, indigens sustentatur. Eleemosine sine tormento, sacrificia sine scrupulo, quotidiana diligentia sine impedimento. Non furtiua signatio, non trepida gratulatio, non muta benedictio. Sonant inter duos psalmi & hymni, & mutuo prouocant, quis melius Deo suo cantet. Talia Christus videns & audiens gaudet. His pacem suam mittit. Vbi duo*

Adducuntur testimonia Tertulliani: & Scripturæ Sacræ.

*duo ibi & ipse. Vbi & ipse ibi & malus non est. Hec sunt
quae Apostoli vox (1. Cor. VII, 39. in domino nubat) illa sub
breuitate intelligenda nobis reliquit. Hec tibi suggere si opus
fuerit. His te ab exemplis quarundam reflecte. Non liceat
aliter fidelibus nubere, non expedit.*

Psalmo CXXVIII, 1. Wohl dem der den **HERRN** fürchtet/
und auf seinen Wegen wandelt.

2. Du wirst dich nähren deiner Hände Arbeit/ wohl dir (du
wirst wohl glücklich seyn) du hast es gut.

3. Dein Weib wird seyn wie ein fruchtbarer Weinstock um
dein Haus herum/ deine Kinder wie die Oehl-Zweige um deinen
Tisch her.

4. Siehe also wird gesegnet der Mann der den **HERRN**
fürchtet.

5. Der **HERR** wird dich segnen aus Zion/ daß du sehest das
Glück Jerusalems dein lebenslang.

6. Und sehest deiner Kinder Kinder Freude über Israel.

Prou. XI, 16. Ein holdselig Weib erhält die Ehre/ hält die
Ehre fest/ aber die Tyrannen erhalten den Reichthum (gleichwie
die Gewaltigen den Reichthum fest halten.)

Prou. XII, 4. Ein fleißig (klug) Weib ist eine Krone ihres
Mannes/ aber eine unfleißige (die ihn beschämt oder schändet) ist
ein Eiter in seinem Gebeine.

Prou. XIV, 1. Durch weise Weiber wird das Haus er-
bauet/ eine Narrin aber zerbricht mit ihrem Thun.

Prou. XVIII, 22. Wer eine Ehe-Frau findet der findet
was gutes/ und kan guten Dinge seyn im **HERRN**.

Prou. XIX, 14. Haus und Güter erben die Eltern/ aber
ein vernünftig Weib kommt vom **HERRN**.

Prou. XXXI, 10. Wem ein tugendsam Weib bescheret ist/
der ist viel edler als (dessen Kostbarkeit übertriff) die köstlichsten
Perlen.

II. Ihres Mannes Herz darff sich auf sie verlassen/ und
Nahrung wird ihnen nicht mangeln.

12. Sie thut ihm Liebes und kein Leydes sein lebenlang.
 13. Sie gehet mit Wolle und Flachß um/ und arbeitet gerne mit ihren Händen.
 14. Sie ist wie ein Kauffmanns Schiff/ das seine Nahrung von ferne bringet.
 15. Sie siehet des Nachts auf/ und giebt Futter (Speise) ihrem Hause/ und essen ihren Dirnen.
 16. Sie denckt nach einem Acker/ und kauft ihn/ und pflanzt einen Weinberg von den Früchten ihrer Hände.
 17. Sie gürtet ihre Lenden fest/ und stärcket ihre Arme.
 18. Sie mercket/ wie ihr Handel frommen bringet/ ihre Leuchte verlöschet des Nachts nicht.
 19. Sie strecket ihre Hand nach dem Rocken/ und ihre Finger fassen die Spindel.
 20. Sie breitet ihre Hände aus zu den Armen/ und reichet ihre Hand dem Dürfftigen.
 21. Sie fürchtet ihres Hauses nicht vor dem Schnee/ denn ihr ganzes Haus hat zwiefache Kleider.
 22. Sie macht ihr selbst Decken/ weisse Seiden und Purpur ist ihr Kleid.
 23. Ihr Mann ist berühmt in den Thoren/ wenn er sitzt bey den Aeltesten des Landes.
 24. Sie machet einen Rock und verkauft ihn/ einen Gürtel giebt sie dem Krämer.
 25. Ihr Schmuck ist/ daß sie reichlich und fleißig ist/ und wird hernach lachen. (Sie lacht über den kommenden Tag.)
 26. Sie thut ihren Mund auf mit Weisheit/ und auf ihrer Zunge ist holdseltsige Lehre.
 27. Sie schawet wie es in ihrem Hause zugehet/ und isset ihr Brod nicht mit Faulheit.
 28. Ihre Söhne (Kinder) Kommen auf/ und preisen sie/ ihr Mann lobet sie.
 29. Viel Töchter bringen Reichthum/ (haben tugendhafte gehandelt) du aber übertriffst sie alle.
 30. Sieh

30. Löblich und schön seyn ist nichts/ (betrüglich und eitel)
ein Weib das den H. Ern fürchtet soll man loben.

31. Sie wird gerühmet werden (Gebet ihr) von den Früch-
ten ihrer Hände/ und ihre Werke werden sie loben in Thoren.

Sirach. XXV, 1. Drey schöne Dinge sind die G. Ort und
den Menschen wohl gefallen: wan Brüder eins seynd / und die
Nachbarn sich lieb haben/ und Mann und Weib sich mit einan-
der wohl begehren.

Sirach. XXVI, 1. Wohl dem der ein tugendsam (frommes)
Weib hat/ des lebet er noch eins so lange.

2. Ein häußlich (männlich) Weib ist ihrem Mann eine
Freude/ und macht ihm ein fein geruhig Leben.

3. Ein tugendsam (fromm) Weib ist eine edle Gabe/ und
wird dem gegeben/ der G. Ort fürchtet.

16. Ein freundlich Weib erfreuet ihren Mann/ und wenn
sie vernünftig mit ihm umgeheth/ erfreuet sie ihm sein Herz.

17. Ein Weib das schweigen kan/ (verschwiegen und wohl-
gesinnet ist) ist eine Gabe G. Ortes.

18. Ein wohlgezogen Weib ist nicht zu bezahlen.

19. Es ist nichts liebers auf Erden/ denn ein züchtig Weib.

20. Und ist nichts köstlichers denn ein keusches Weib.

21. Wie die Sonne/ wenn sie aufgegangen ist/ in den ho-
hen Himmel des H. Ern eine Zierde ist. Also ist ein tugendsam
Weib eine Zierde in ihrem Hause.

22. Ein schön Weib das fromm bleibet/ ist wie die helle Lam-
pe auf den heiligen Leuchter.

23. Ein Weib das ein beständig Gemüth hat/ ist wie güldne
Perlen/ auf den silbern Stühlen.

Nach andern Editionen

v. 28. Ein Weib die ihren Mann ehret/ wird vor iederman
weise erscheinen. Die ihn aber verunehret/ wird von allen/ als
gottlos in Hochmuth/ erkandt werden.

29. Eines frommen Weibes Mann ist selig/ denn seiner
Jahre Zahl wird doppelt seyn.

Sirach.

Sirch. XXXVI, 24. Eine schöne Frau erfreuet ihren Mann/
denn man hat nichts liebers.

25. Wo sie dazu freundlich und fromm ist/ so findet man
des Mannes gleichen nicht.

26. Wer eine Haus- Frau hat/ der bringet sein Guth in
Rath/ und hat einen treuen Gehülffen/ und eine Säule der er sich
trösten kan.

Contra vero quam tristes effectus habeat matrimo-
nium, quod peruerso ordine contractum, videre est ex se-
quentibus locis: Prouerbiorum XXI, 9. 19. XXVII, 15. 16.
Sirach. XXV, 21. - 34. XXVI, 8. - 12.

§. XVIII. Potuissent plura adhuc adduci testimonia, Conclusio
dissertationis
sed hæc pro scopo nostro sufficere poterunt. Interim de
effectu matrimonii si quis speciliora scire cupiat, poterit
conferre ea quæ habet Gerhardus *loc. theol. de Coniugio* §.
47. seqq. qui & in præmio, §. 5. quam sanctum & hono-
rabile sit matrimonium, maxime piorum, quanta fruun-
tur gratia & benedictione diuina, eleganter & egregiis te-
stimoniis confirmat. Ego vero hic vela contraho, & Deo
optimo maximo æternas decerno grates, quod diuina sua
gratia mihi adesse, studiaque mea hucusque dirigere cle-
mentissime voluerit. Faxit ille, vt hæc etiam, quæ hic
scripsimus, in ipsius diuini nominis gloriam, & proximi
tendant emolumentum; in quem finem & mea
studia in posterum ei submississime
commendo.

SOLI DEO GLORIA.

De Cetero Beneuolus Lector pro humanitate sua errata typographica
corrigit v. g. p. 1. Lin. 4. Legat utroque *iure* p. 20. L. 24. pro voce: Nam;
at. p. 25. Lin. 5. post Nov. 98. *vers.* & post voc. *attende, respondet.* p. 31. Lin.
12. habeantur &c. &c.

PRAECLARISSIMO
DN CANDIDATO

S. P. D.
PRAESES.

Um publicum nunc & solenne
edis specimen inaugurale, &
simul abitum ex nostra paras
Fridericana, Nobilissime Can-
didate, non potui ita in silen-
tio Te dimittere. Meretur
enim singularis modestia Tua, merentur aliae vir-
tutes, quibus Te bonis omnibus commendas, vt
publice prædicentur. Nec enim sedulo tantum
summa diligentia studiis operam nauasti, sed &
abstinuisti ab inutilibus, & selegisti ea quæ neces-
saria sunt, atque in ipsis rerum obtinent argu-
mentis. Testis huius rei est præsens dissertatio,
quam proprio Marte, intra exiguum temporis
spatium, erudite & solide conscripsisti. Exhibes
ita clarissimum specimen & prompti ingenii, &
acuti iudicii Tui; dum ex iis omnia deduxisti
principiis, quæ a plerisque scriptoribus negle-
cta.

Sta. Equidem non Tibi deerunt iniqui centores, sed hoc vitium huius seculi est, quod facile ea, quæ non ad vulgi palatum sunt, perstringant. Ast saniores longe aliud hac de re sentient. Ita-que macte animo, Clarissime Candidate, perge hanc, quam coepisti, virtutis viam strenue ambulare, Deum semper ob oculos habe & veræ iurisprudentiæ studio Te totum consecra. Ita Deus Tibi ex alto benedicet, vires etiam, animi pariter & corporis, concedet, vt & diuini ipsius nominis gloriam, & vtilitatem reip. in partibus Tibi concreditæ feliciter promouere possis, Quæ summa meorum votorum est. Vale,

N Schwarzer Hergens-Freund/ vergönne/ daß wir schreiben/
 Wobon man unser Herz jetzt überfließen sieht/
 Die Freundschaft heißet es/ die Liebe will uns treiben/
 Da nichts als Ehren-Preiß um deine Scheitel blüht.
 Der Frülhing zeiget sich/ der Winter eilt zurücke/
 Man sieht vor Eiß und Schnee ein Blumen-reiches Feld/
 Die Sonne schencket uns die angenehmsten Blicke/
 Was unsre Sinnen labet/ das hat sich eingestellt;
 Bey diesen lieblichen und schönen Frülhings-Tagen/
 Fällt dir/ Gehrter Schooff/ zugleich der Sommer ein/
 Da du vor Schweiß und Fleiß kauft Ehren-Früchte tragen/
 Die nach der sauren Müß dein süßes Erndten sehn/
 Drey Schulen rühmen dich und dein galantes Wesen/
 Minerva heißt dich Sohn/ Altraa Eigenthum/
 Weil du in ihrer Flur der Klugheit Gold geleset/
 Das uns Vergnügung schenckt/ die aber Glück und Ruhm.
 In Düißburg blühen noch die Lorbern deiner Ehren/
 Wo du den schönen Grund zur Weißheit hast gelegt/
 In Jena wird man dich noch lange rühmen hören/
 Wo du der Themis Sag dir rühmligst eingepägt.
 Und weil die dritte Zahl absonderlich vollkommen/
 So nahm dich auch hierauf Fridericiana an;
 Hier hast du nun an Wiß und Rechten zugenommen/
 Daß dich Haline nun mit rechte fröhnen kan
 Du hast der Klugheit Salz begierig eingefogen/
 Das reinen Perlen gleich aus ihren Drummen quillt/
 Du hast der Künste Schatz geliebet und erwogen/
 Und dein gescheutes Haupt mit diesen angefüllt.
 Drum nimm den Purpur-Hut/ nimm an das Gold der Ehren/
 Womit dich Saal-Athen dich jetzt sowohl bedeckt/
 Durch diese soll dein Glück/ dein Ruhm sich täglich mehren/
 Diß wird zum Labfal dir vor saure Müß geschenckt.
 Ergöge deine Brust nach ausgestandner Müße/
 Steig/ da dein Ephen steigt/ vergnüglich in die Höh;
 Haline ruft mit uns: Sey glücklich/ wachse/ blühe/
 In ungezehlter Zahl wie eine Alde.
 Es bringe dir das Feld der Ehren tau'end Früchte/
 Dein weißes Capital dir reiche Zinsen ein;
 Und was du defendirst den Mufen im Gesichte/
 Das müsse bald an dir nach Wunsch erfüllet seyn.

Hiemit wolten schuldigst gratulieren
 Einige gute Freunde und Landesleute.

Halle, Diss., 1710 S

ULB Halle

3

003 768 961

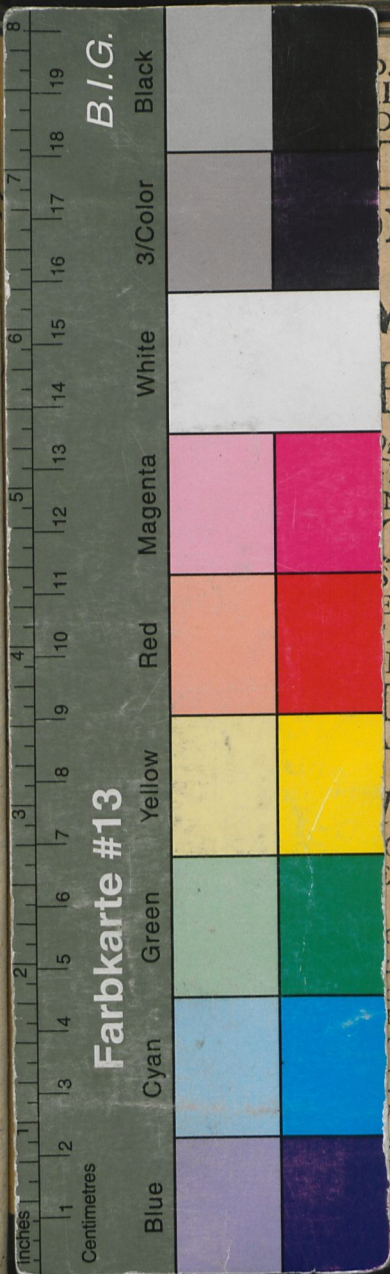

5b

1710 S

V018

D. B. V.
DICA INAVGVRALIS ^{1,309}
DE
TE ET IVRE ⁹²
NARVM ¹⁷¹⁰ ²⁴
MONIVM
HENTIVM,
quam
NIFICENTISSIMO,
NCIPE AC DOMINO,
O WILHELMO,
SIAE DVCAT. MAGD.
ET RELIQA
RIS ICTORVM ORDINIS
ESIDE
LE STRYKIO, IC.
XO-ISEN. CONSIL. AVL.
COLL. IVR. h. t. DECANO
CENTIA
QUE IVRE HONORES
QVENDI
A. R. S. MDCCX.
ORIO MAIORI
per pomeridianis
orum disquisitioni
bmittit
CTOR
TIVS SCHOOFF,
VESTPHALVS.
RIST. HENCKELII, Acad. Typogr.

